

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS
FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**BĒRNU AR GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM
AIZBILDŅU IZGLĪTOŠANA**

DIPLOMDARBS

Autore: Solvita Vancāne

Stud.apl. sv13025

Darba vadītāja:

Dr.paed., doc. R.Vīgante

RĪGA

2017

ANOTĀCIJA

Diplomdarbā „Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu izglītošana” tika akcentēta Rīgas pašvaldībā pastāvoša problēma, ka aizvien vairāk aizbildņu saskaras ar grūtībām, audzinot bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem.

Diplomdarbs sastāv no trīs nodaļām.

Diplomdarba autore pirmajā nodaļā analizēja teorētisko literatūru par vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību bērniem un bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, ģimenes nozīmi šo bērnu socializēšanā.

Otrajā nodaļā tika sniegts ieskats par aizbildnību, tās būtību, aizbildņa tiesībām un pienākumiem, aprakstīta terminoloģija. Tāpat diplomdarba autore izanalizēja Latvijas un Starptautisko normatīvo aktu regulējumu par aizbildņu izglītošanu.

Diplomdarba autore trešajā nodaļā izstrādāja aptaujas anketu un veica Rīgas pašvaldības aizbildņu, kuru ģimenē aug bērni ar garīgās attīstības traucējumiem, anketēšanu ar mērķi noskaidrot, kā optimāli aizbildņiem organizēt izglītojošus kursus. Apkopojot aptaujas anketās iegūtos rezultātus, diplomdarba autore izstrādāja izglītojošu kursu programmu bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem, kuru apgūstot, aizbildņiem būs iespēja iegūt jaunas un papildināt jau esošās zināšanas par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem pilnvērtīgāku audzināšanu.

Atslēgas vārdi: garīgās attīstības traucējumi, bērns, aizbildnis, likums, izglītojoši kursi.

ANNOTATION

In the diploma paper „Education of Guardians for Children with Mental Disabilities” the problem existing at the Riga City Municipality was emphasised where more and more guardians face difficulties upbringing children with mental disabilities.

The diploma paper consists of three chapters.

The author of the diploma paper in the first chapter analysed theoretic literature on generally accepted age-appropriate standard for development of children and children with mental disabilities, on the role of a family in socialization of these children.

In the second chapter a view was provided on guardianship, its essence, the guardian’s rights and duties, the terminology was described. The author of the diploma paper has analysed Latvian and international regulatory enactment regulation regarding the education of guardians as well.

With the purpose to clarify how to organise optimally educational courses for guardians the author of the diploma paper in the third chapter developed a questionnaire and performed a survey of the Riga City Municipality’s guardians in whose families the children are growing with mental disabilities. Gathering the results obtained from these questionnaires the author of the diploma paper developed a program of educational courses for guardians of children with mental disabilities, after acquiring of which the guardians would have opportunity to obtain a new knowledge and to supplement the knowledge existing already on more wholesome upbringing of children with mental disabilities.

Key words: mental disabilities, child, guardian, law, educational courses.

SATURS

Ievads	5
1. Bērnu attīstības raksturojums un ģimenes ietekme	7
1.1. Bērnu ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību raksturojums	7
1.2. Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem raksturojums	12
1.3. Ģimenes nozīme bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem socializēšanā	20
2. Aizbildnības būtība un likumdošana	23
2.1. Aizbildnības raksturojums	23
2.2. Rīgas pašvaldības aizbildņu darbība	29
2.3. Normatīvo aktu regulējums par aizbildņu izglītošanu	32
3. Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu izglītošanas nepieciešamība un iespējas	36
3.1. Pētījuma metožu apraksts	36
3.2. Pētījumā iegūto rezultātu analīze	38
3.3. Izglītojošo kursu programma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem	42
Nobeigums	51
Izmantotā literatūra un avoti	53
Pielikums	58
1. pielikums Aptaujas anketa	
2. pielikums Izglītojošo kursu programma	
3. pielikums Ekspertu atzinums par Izglītojošo kursu programmu	

IEVADS

Māte Terēze ir teikusi, ka ikviens bērns ir Dieva dāvana, Dieva mīlēts no savas eksistences, Dievam neizsakāmi dārgs un radīts augstākam mērķim – tam, lai mīlētu un tiktu mīlēts (Kolodijčuks, 2011, 102).

Pēdējos gados Latvijas sabiedrībā arvien vairāk tiek akcentēta tēma par bērniem, viņu labklājību un nākotni. Īpaši tiek izcelti gadījumi, kad bērni nesaņem pilnvērtīgu aprūpi un audzināšanu savās ģimenēs, kā rezultātā bērni tiek ievietoti aizbildņu ģimenēs, kurās aizbildņi vecāku vietā rūpējas par bērniem, arī par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem. Starp šiem nelabvēlīgajiem gadījumiem ir arī aizbildņu ģimenes, kurās aug bērni ar garīgās attīstības traucējumiem.

Ģimenes, kurās aug bērni ar garīgās attīstības traucējumiem, visu bērna dzīvi, bieži vien arī pēc viņa pilngadības, uzņemas svarīgus pienākumus attiecībā pret saviem bērniem (Danielsa, Stretforda, 1999, 39).

Diplomdarba autore, strādājot Rīgas bāriņtiesā par Aizbildnības lietu nodaļas vadītāju, ikdienā arvien biežāk saskaras ar bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu palīgā saucieniem pēc atbalsta un padoma grūtību brīžos, kuri, neskatoties uz grūtībām, vēlas un ir gatavi turpināt rūpēties par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem. Diplomdarba autore ir konstatējusi, ka aizbildņiem lielākoties sagādā grūtības izprast bērna rīcības iemeslus un izvēlēties veidus, kā labāk palīdzēt savam bērnam, no tā secinot, ka aizbildņu zināšanas ir nepietiekošas, lai pilnvērtīgi audzinātu bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem savā ģimenē.

Praksē gūtā pieredze un masu medijos aizvien vairāk akcentētā tēma par bērnu tiesībām ģimenē, arī pie aizbildņiem, jo viņi pret bērnu pilda vecāka pienākumus, kā arī ANO Konvencijā par bērna tiesībām noteiktais, ka visiem bērniem, jo īpaši bērniem ar īpašām vajadzībām, ir tiesības uz savu vecāku īpašām rūpēm un ģimene ir tā vieta, kur bērns saņem nepieciešamo atbalstu un aizsardzību (ANO, 1989), diplomdarba autorei radīja vēlmi dziļāk izpētīt situāciju par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem, viņu zināšanām un nepieciešamo palīdzību aizbildņiem, lai palīdzētu uzlabot dzīves kvalitāti Rīgas pašvaldības bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu ģimenēs.

Ņemot vērā, ka visi aizbildņi nav vērsti uz aktīvu sadarbību un grūtību brīžos ne vienmēr ir gatavi meklēt palīdzību, šī darba praktiskais pienesums būs noderīgs visiem Rīgas pašvaldībā dzīvojošajiem aizbildņiem, kas ļaus viņiem ar jaunu iedvesmu paskatīties uz saviem aizbildņa pienākumiem un palīdzēs vairāk izprast un iemīlēt bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, kuru ir uzņēmuši savā ģimenē, lai rūpētos par viņu.

Diplomdarba autore, salīdzinot 2016.gada un 2017.gada statistikas datus ar iepriekšējo gadu statistiku, konstatēja, ka 2016.gadā aizbildnībā esošo bērnu skaits ir samazinājies, t.i., 2016.gadā Rīgas pilsētā aizbildnībā bija 1041 bērns, no kuriem 22 bērni bija ar garīgās attīstības traucējumiem. Kaut arī uz 2017.gada oktobri ir samazinājies kopumā aizbildnībā esošo bērnu skaits uz 1030 bērniem, tomēr joprojām nemainīgs ir palicis aizbildnībā esošo bērnu skaits, kuriem ir garīgās attīstības traucējumi, t.i., 22 bērni ar garīgās attīstības traucējumiem (Rīgas bāriņtiesa, 2016).

Tādēļ aktuāls ir diplomdarba temats „Bērnu ar garīgās attīstības traucējumu aizbildņu izglītošana”.

Pētījuma mērķis: izpētīt, vai Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus, un izstrādāt izglītojošo kursu programmu.

Pētījuma objekts: bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu izglītošana.

Pētījuma priekšmets: bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņi.

Pētījuma jautājums: kā optimāli bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem organizēt izglītojošus kursus.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētiskās atziņas un normatīvos aktus pētījuma temata jomā.
2. Anketēt bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņus un analizēt atbildes.
3. Analizēt Rīgas pašvaldības aizbildņu grūtību iemeslus bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā, esošās un papildus nepieciešamās zināšanas bērnu pilnvērtīgākai audzināšanai savā ģimenē.
4. Izstrādāt izglītojošo kursu programmu aizbildņiem.

Pētījuma metodes:

- teorētiskās literatūras analīze un dokumentu izpēte;
- anketēšana;
- datu statistiskā analīze;
- ekspertatzinums.

Pētījuma bāze: 22 Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņi.

Pētījuma norises laiks: 2016.gada septembris – 2017.gada decembris.

BĒRNU ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS UN ĢIMENES IETEKME

1.1. Bērnu ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību raksturojums

Diplomdarba autore pētījumā iesaista 22 aizbildņus, kuri savā ģimenē rūpējās par pirmsskolas, sākumskolas un pusaudžu vecumposma bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem. Līdz ar to darbā ir sniegts šo vecumposmu bērnu ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību un bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem raksturojums, lai akcentētu šo bērnu attīstības īpatnības.

Kā norāda V. Averins katrs bērns, tāpat kā jebkurš pieaugušais, ir atšķirīgs (Аверин, 2000, 5). Katra bērna attīstība galvenokārt ir atkarīga no tā, vai vecāks nodarbojas ar savu bērnu un cik laika un pūļu tam velta, lai bērna attīstība noritētu veiksmīgi (VBTAI, 2008).

O. Nikiforovs skaidro, ka cilvēka dzīvi var nodalīt vairākos posmos, kas labāk palīdz izprast katra cilvēka attīstības gaitu un katra vecumposma īpatnības (Nikiforovs, 2014, 6). Savas dzīves pirmajos gados, kas ir nozīmīgi bērna turpmākajai attīstībai, bērni daudzas lietas iemācās, vērojot savu vecāku rīcības paraugu, jo bērns ir vēl emocionāli cieši saistīts īpaši ar māti, tāpēc cenšas savas darbības pielāgot pieaugušo darbībām.

Analizējot teorētisko literatūru, diplomdarba autore noskaidroja, ka pirmsskolas vecumposma bērnu fiziskajai attīstībai ir raksturīgs, ka bērnam attīstās koordinācija un līdzsvars, tāpat attīstās ekstremitātes un bērniem šajā vecumā ir daudz enerģijas. Bērni šajā vecumā spēj jau 10 sekundes nostāvēt un lekt uz vienas kājas, kā arī viņi var lekt uz priekšu ar abām kājām, māk lekt galopā, kā arī rāpties pa dažādām virsmām (Svence, 1999, 77). Bērniem šajā vecumā padodas un patīk šūpoties šūpolēs. Svarīgi bērniem ļaut skriet, rāpties un lēkt, bet pieaugušajam ir vienlaikus jākontrolē bērna rīcība, jo šajā vecumā bērni bieži gūst dažādas fiziskas traumas, jo, nerēķinoties ar sekām, izdara pieaugušajam neparedzamas kustības. Sīkā pirkstu muskulatūra tikai sāk attīstīties, tāpēc pieaugušajam jāreķinās, ka bērniem var sagādāt grūtības strādāt ar šķērēm un citiem aplikācijas uzdevumiem, tāpat pareizi satvert zīmuli.

Kognitīvajai attīstībai pirmsskolas vecumposmā raksturīgs, ka bērni māk jau skaitīt līdz pieci, prot pareizi nosaukt vismaz vairākas krāsas. Bērni izprot tādus jēdzienus, kas salīdzina priekšmetu daudzumu un lielumu. Ir izpratne par priekšmetiem, ko pieaugušie ikdienas lieto savām vajadzībām. Bērni spēj koncentrēt skatienu gan uz sīkām lietām, gan vienlaikus uz vairākām. Bērniem attīstās laika uztvere. Vecumā no 6 līdz 7 gadiem atmiņa

attīstās no netīšās atmiņas uz tīšo atmiņu. Bērni labāk atceras to, kas ir saistīts ar emocijām (VISC, 2013). Šajā vecumā raksturīga uzskatāmi konkrētā, tēlainā domāšana. Tā kā bērni meklē atbildes uz dažādiem sev interesējošiem jautājumiem par vēl viņiem nezināmām lietām vai parādībām, šo vecumposmu dēvē par vecumu, kurā bērnu jautājumi sākas ar vārdu „kāpēc” (Svence, 1999, 83). Uzmanība ir vērsta lielākoties tikai uz tiem priekšmetiem, kuri rada emocionālus pārdzīvojumus. 4 – 5 gadīgiem bērniem uzmanība noturīga 6 – 8 sekundes, bet 6 – 7 gados uzmanību notur 12 – 20 sekundes, jo tā ir atkarīga no centrālās nervu sistēmas darbības īpatnībām, kā arī no bērna fiziskā un emocionālā stāvokļa konkrētajā brīdī (Svence, 1999, 86). Bērniem šajā vecumā ir izteikta zinātkāre un motivācija visu laiku uzzināt kaut ko jaunu par apkārt notiekošiem procesiem.

Attiecībā uz pirmsskolas vecuma bērnu emocionālo attīstību diplomdarba autore novērojusi, ka bērni šajā vecumā mācās jau izvirzīt sev mērķus. Bērniem ir ļoti svarīgi, patstāvīgi darbojoties, apliecināt sevi kā neatkarīgu indivīdu. Bērni vēlas patstāvīgi izvēlēties, piemēram, kādas drēbes konkrētā dienā vilks, ejot uz pirmsskolas izglītības iestādi vai kādu saviesīgu pasākumu. Notiek arī gribas attīstība. Bērni spēj atšķirt, vai piedzīvotais ir noticis reāli vai tā ir bijusi tikai fantāzija. Bērniem 3 – 5 gados ir bailes, ka var tikt pamests, tomēr aizvien vairāk spēj izteikt domas un izrādīt jūtas (Zelmenis, 2000, 64). Bērniem vārdos parādās empātija, spēj paust savas jūtas un dažādās situācijās parādās egocentrisms. Savukārt 5 – 7 gadīgiem bērniem sāk mazināties bailes no pamešanas, sāk lietot argumentāciju un attaisnojumus, ja saprot, ka rīkojies nepareizi.

Šajā vecumā bērni ir izteikti emocionāli visneapvaldītākie, jo vienlaicīgi var izjust pretrunīgas sajūtas, var vienlaicīgi dusmoties un būt līdzjūtīgs, tādā veidā bērnam rodas konflikts starp to, ko bērns vēlas un kā būtu pareizi rīkoties. Bērniem attīstās augstākas jūtas un vērtību orientācija (Žukovs, 1997, 27). Šajā vecumā atsevišķi bērni izvirzās par līderiem. Bērni īpaši pievērš uzmanību tam, kā pieaugušie veido savstarpējās attiecības, ņem paraugu no redzētā attiecību moduļa, īpaši savā ģimenē. Bērnam septiņu gadu vecumā īpaši attīstās jauns pašvērtējuma modulis. 6 – 7 gadu vecumā ir nemainīga attieksmju sistēma pret sevi un apkārtējo pasauli, kas ietver gan citus cilvēkus, gan procesus, kas ietekmē bērna turpmāko attīstību. Bērni šajā vecumā ir ļoti atvērti, saprot, kas ir pareiza un kas ir slikta rīcība. Viņi var darboties patstāvīgi, izvirzīt mērķus.

Pirmsskolas vecumposma bērni jau sāk arī attīstīties sociālajā jomā. Šajā vecumā bērni apgūst pašapkalpošanās iemaņas, ievēro higiēnas noteikumus. Bērns vēlas arvien vairāk iepriecināt draugus, jo vēlas būt līdzīgs viņiem.

Profesors L. Žukovs uzsver, ka sākumskolas vecumposms bērniem, uzsākot iet skolā, ienes nenovērtējamas izmaiņas viņu dzīvē, jo bērnam nomainās viņam tik ierastā vide un prasības pret bērnu paaugstinās (Žukovs, 1997, 27).

Sākumskolas vecumu bieži sauc par bērniības svarīgāko brīdi. Bērniem raksturīga uzticēšanās, vieglprātīga rīcība, pieaugušais joprojām ir autoritāte, taču bērnam attīstās spēja spriest par dažādām lietām, kuras pirms tam bija viņam nesaprotamas, bērns vairs nesaka to, ko domā, bet apdomā vispirms sakāmo, mainās viņa interešu loks un, uzsākoties skolas gaitām, strauji mainās arī bērna dzīves ritms (VBTAI, 2008).

Analizējot teorētisko literatūru par sākumskolas vecuma bērna fizisko attīstību, diplomdarba autore secina, ka šajā vecumā bērni ir jau labi fiziski attīstīti. Aktīvi darbojoties ar skolas piederumiem, bērniem ātri attīstās sīkā motorika. Ieteicamas ir pēcstundu nodarbības, kas bērnus interesē, jo kā pirmsskolas vecumposmā tā arī sākumskolas vecumā bērni joprojām ir ļoti aktīvi. Bērni strauji aug garumā un turpina attīsties kustību koordinācija. Bērni mācību stundās var ātri nogurt, ja viņiem liek ilgstoši sēdēt solā un veikt rakstiskus uzdevumus, jo sākumskolas vecumā bērniem straujāk attīstās lielie muskuļi.

Psiholoģijas doktore G. Svence attiecībā uz sākumskolas vecuma bērnu kognitīvo attīstību norāda, ka, sākot apmeklēt skolu, bērnam notiek izziņas procesu pārkārtošanās, nostiprinās domāšanas, atmiņas, uztveres, iztēles, uzmanības un runas procesi (Svence, 1999, 103). Atkarībā no bērna attīstības un citām vecumposmam raksturīgām īpatnībām, katram bērnam dažādos līmeņos sāk nostiprināties lasīšanas un rakstīšanas iemaņas, kā arī matemātikas prasmes.

Profesors V. Zelmenis skaidro, ka bērniem tāpat kā pirmsskolas vecumā arī sākumskolas vecumposmā ir saglabājusies spilgta iztēle, asa uztvere, zinātkāre, nenoturīga uzmanība (Zelmenis, 2000, 65). Bērniem šajā vecumā labāk ir attīstīta mehāniskā atmiņa, t.i., bērns labāk atceras lietu ārējās īpašības. Bērniem šajā vecumā ir raksturīga konkrētā domāšana. Sākumskolas vecumā bērni uzdevuma izpildei var noturēt uzmanību, apmēram, līdz 20 minūtēm. Bērniem ir apgrūtināta uzmanības pārslēgšana katram nākošajam uzdevumam.

L. Žukovs norāda, ka sākumskolas vecumposma raksturīgākā īpatnība ir atdarināšana. Bērni ir viegli ietekmējami un viņus bez grūtībām var iesaistīt dažādu pienākumu izpildē, kā arī bērni vēlas piedalīties dažādu pasākumu organizēšanā, vispirms ņemot dalību konkrētā pasākuma izplānošanā (Žukovs, 1997, 28).

Kā akcentē R. Vuorinens un E. Tūnala, bērni sākumskolas posmā ar lielu entuziasmu apgūst viņiem vēl nepazīstamas lietas un vēlas iegūt arvien vairāk jaunu draugu (Vuorinens, Tūnala, 1999, 92). Sākumskolas vecumā pieaugušais var ietekmēt bērna attīstību, izmantojot

bērnu vēlmi salīdzināt savus un apkārtējo bērnu sasniegumus. Bērnu kognitīvo un sociālo attīstību ietekmē bērna ārpusstundu nodarbību apjoms un to dažādība. Bērniem patīk piedalīties spēlēs, kas balstīts uz komandas darbu. Bērnam ir svarīgas attiecības ar saviem vienaudžiem, jo īpaši, ka šie bērni turpinās kopīgas skolas gaitas visus nākošos gadus. Tomēr kā norādīts Valsts izglītības satura centra izstrādātajā materiālā „Vadlīnijas bērnu un pusaudžu izvērtēšanai” gan vecāki, gan skolotāji bērnam šajā vecumā ir joprojām autoritātes (VISC, 2013).

Somijā veiktie pētījumi apliecina, ka, uzsākot skolas gaitas, ar bērna pašapziņu var notikt divas dažādas norises, vai nu tā nostiprinās vai arī pretēji tā sāk svārstīties. Tas var atstāt neatgriezenisku iespaidu uz bērna turpmāko attīstību un arī dzīvi. No minētā diplomdarba autore secina, cik nozīmīga loma ir skolai attiecībā uz katra bērna attīstību un turpmāko, kā pieaugušā dzīves ceļu, tomēr kopumā sākumskolas vecumposms tiek uzskatīts par vienmērīgas attīstības laiku.

Pusaudžu gadus dēvē par dzīves otro iespēju.

Teorētiskajā literatūrā par pusaudžu fizisko attīstību norādīts, ka pusaudža ķermenī īsā laikā notiek lielas pārmaiņas, viņā var valdīt mulsums un neveiklums. Pusaudžiem novērojama ķermeņa daļu nevienmērīga augšana. Meiteņu uzvedību bieži vien ietekmē hormonālās izmaiņas ķermenī, kas saistās ar menstruāciju sākumu (Svence, 1999, 121). Meitenes lielākoties attīstās straujāk kā zēni, lai gan vēlākajos gados ir tieši pretēji (Zelmenis, 2000, 66). Pusaudžiem ir raksturīga ātra noguršana un nervozitāte. Zēni ir aktīvāki savās kustībās kā meitenes, tāpēc bieži vien šo aktivitāti izmanto, nodarbojoties ar dažādiem aktīviem sporta veidiem. Pusaudžu komunikācijai ir raksturīgs kautrīgums vai pat neveiklības iezīmes, kas skaidrotas ar to, ka viņu ārējais izskats liekas neharmonisks (Svence, 1999, 122).

L. Žukovs norāda, ka pusaudžiem izziņas process stabilizējas (Žukovs, 1997, 29). Pusaudzis nobriest domāšanā, iemācās saskatīt savas rīcības sekas, kā arī attīsta kritisku domāšanu un attieksmi. Pusaudžu vecumā veidojas konkrēts pasaules uzskats, kā arī pusaudži nodarbojas ar pašaudzināšanu un pašizglītību.

Pusaudzis, izmantojot abstrakto domāšanu, sāk izprast dzīves jēgu. Pusaudzim veidojas noturīga uzmanība, taču, ja pusaudzis ir piedzīvojis viņam nepatīkamus pārdzīvojumus, tas var izraisīt viņā uzmanības nenoturību. Pusaudžu vecumā palielinās uzmanības noturība, arī pusaudža spēja veiksmīgi pāriet no viena uzdevuma uz citu.

Kā skaidro E. Iljins, pusaudžu vecumā notiek gribas struktūras radikāla pārstrukturēšanās. Atšķirībā no sākumskolas bērniem, viņi ievērojami biežāk kontrolē savu

uzvedību, tajā pat laikā pusaudžiem gribas joma ir ļoti pretrunīga, jo gribas mehānismi nav pilnībā izveidojušies (Ильин, 2000, 153).

Profesors L. Žukovs uzskata, ka pusaudžu vecumā izmainās viņu sociālā loma grupā. Pusaudzis bieži vien apvainojās, ja viņš tiek salīdzināts ar bērnu (Žukovs, 1997, 29). Bieži vien pusaudži mēdz citu savu vienaudžu klātbūtnē izturēties bravūrīgi vai izlikties par nobriedušāku. Pusaudži mēdz būt bailīgi un kaprīzi, kas izriet no viņu bezpalīdzības sajūtas, ko viņos izraisa seksualitāte, kas strauji attīstās šajā vecumā.

G. Svence ir konstatējusi, ka pusaudža emocionālo stāvokli bieži vien ietekmē hormonālās izmaiņas, tāpēc viņiem vienlaicīgi var novērot pretrunīgas emocijas un pieaugušajiem raksturīgu nopietnību (Svence, 1999, 121).

Attiecībā uz pusaudžu emocionālo un sociālo attīstību teorētiskajā literatūrā norādīts, ka pusaudžiem ir ļoti svarīgi būt starp vienaudžiem, gūt viņu atbalstu un atzinību, kā arī emocionāli tuvas attiecības ar vecākiem, tāpēc veido ciešu draudzību gan ar vienaudžiem, gan ar pieaugušajiem (VISC, 2013). Pusaudži bieži protestē pret vecāku norādījumiem vai ieteikumiem, jo vēlas kļūt patstāvīgāki. Šajā vecumā mācās veidot attiecības ar pretējo dzimumu, viņiem ir ļoti raksturīgs, ka vieglprātīgi pakļaujas grupas noteikumiem un tās vērtībām.

Pusaudžu vecums ir pārejas periods no bērnības uz atbildīgu pienākumu apzinīgu izpildīšanu (VBTAI, 2008). Pusaudži tomēr vairāk respektē savu vecāku vai citu pieaugušo reālo rīcību konkrētā situācijā, nevis ieklausās viņu norādījumos. Ja pusaudzis jūt vecāku cieņu un mīlestību pret sevi, turpmākajos gados savā vērtību skalā viņš vieglāk iekļaus ģimenē piedzīvotās un cienītās vērtības. Vecākiem ir nozīmīga ietekme uz pusaudža izpratni par sociālajām problēmām un tikumību.

Izanalizējot teorētisko literatūru par pirmsskolas, sākumskolas un pusaudžu vecumposma bērnu ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību, diplomdarba autore secina, ka lielākajai daļai bērnu piemīt vienas un tās pašas attīstības iezīmes katrā aprakstītā vecumposmā.

Nākamajā apakšnodaļā diplomdarba autore analizēs bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem pedagoģiski psiholoģisko raksturojumu, lai labāk izprastu viņu attīstības specifiku.

1.2. Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem raksturojums

Lai spētu sniegt praktisku skatījumu, kā palīdzēt bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem, diplomdarba autore vispirms sniegs skaidrojumu par garīgās attīstības traucējumiem, to rašanās cēloņiem un raksturos bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem attīstību.

Lielbritānijas bērnu psiholoģijas un pedagoģijas nozares pārstāve norāda, ka bērni laiku pa laikam uzvedas neatbilstoši vispārpieņemtajām uzvedības normām, bet tikai ar laiku lielākajai daļai bērnu var pateikt, vai bērnam tiks konstatēti garīgās attīstības traucējumi (Bibby, 2005, 1).

Krievijas Federācijas psiholoģijas doktore S. Rubenšteina akcentē, ka vienlaicīgi ar sabrukumu bērņā notiek arī attīstība un katram bērnam psihes traucējumi un attīstības īpatnības var būt dažādas (Рубенштейн, 1986, 3).

Savukārt Amerikas Savienoto Valstu psiholoģijas nozares pārstāvis skaidro, ka ASV Intelektuālās attīstības traucējumu asociācija terminu „garīgā atpalcība” ir mainījusi uz terminu „intelektuālās attīstības traucējumi” (Brock, 2007). Garīgās attīstības traucējumus definē kā invaliditāti, kurai raksturīgi stipri traucējumi intelektuālās darbības jomā, t.i., cilvēkam ir traucēta sociālā uzvedība, izziņas procesi, kas tiek konstatēti līdz 18 gadiem.

M. Nazarova uzsver, ka katras zinātniskās nozares pārstāvji jebkuru terminu skaidro savādāk (Назарова, 2000, 8). Līdz ar to diplomdarba autore izmantos tikai speciālās pedagoģijas nozares pārstāvju skaidrojumu par garīgās attīstības traucējumiem.

Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīca definē garīgās attīstības traucējumus kā sarežģītas struktūras noturīgu psihisku mazattīstību. Savukārt bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem ir nenovēršami psihiskās darbības traucējumi centrālās nervu sistēmas organisku bojājumu rezultātā pirmsdzemdību vai bērna dzīves sākumposmā (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 109).

S. Tūbele un A. Šteinberga, kā arī M. Nazarova skaidro, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir paliekoši izziņas procesu traucējumi (Tūbele, Šteinberga, 2004, 33; Назарова, 2000, 211).

Garīgās attīstības traucējumi ir plašāk pārstāvamā bērnu traucējumu kategorija (Autoru kolektīvs, 2010, 8).

S. Liepiņa uzsver, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir izziņas darbību – uztveres, atmiņas, domāšanas – traucējumi, kā arī nepilnvērtīgi attīstīta uzvedība, runa, emocionālā un gribas joma. Svarīgi atcerēties, ka tikai ilgstošā laika periodā novēroti

traucējumi izziņas procesos, var liecināt, ka bērnam ir garīgās attīstības traucējumi (Liepiņa, 2008, 61-62). Izvērtējot S. Liepiņas teikto, diplomdarba autore secina, ka līdz ar to bērni ar garīgās attīstības traucējumiem nav pielīdzināmi pirmsskolas vecumposma bērniem.

Kā skaidro E. Teivāns, kā arī līdzīgu viedokli pauž B. Karvasarskijs, visi bērni ar garīgās attīstības traucējumiem nav vienādi, jo bojājumi bērnam centrālajā nervu sistēmā var būt dažāda plašuma un smaguma, dažādas lokalizācijas, kas galvenokārt ir atkarīgs no primārā traucējuma, radušies dažādos laikos vai arī primārā traucējuma ārstēšana ir devusi nozīmīgus rezultātus (Teivāns, 1994, 8; Карвасарский, 2004, 222). Šie daudzie nosacījumi arī ietekmē bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem fizioloģiskās, emocionālās un gribas darbības un, galvenais, intelektuālās attīstības īpatnības.

K. Grunevalds konstatējis, ka, galvenokārt, bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem papildus ir arī citi funkcionālie traucējumi (Grunevalds, 2003, 9). Diplomdarba autore uzskata, ka ir jāsaprot, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem funkciju traucējumi ir sekundārie traucējumi. Tie var būt epilepsija, redzes, kustību, dzirdes, runas un valodas traucējumi.

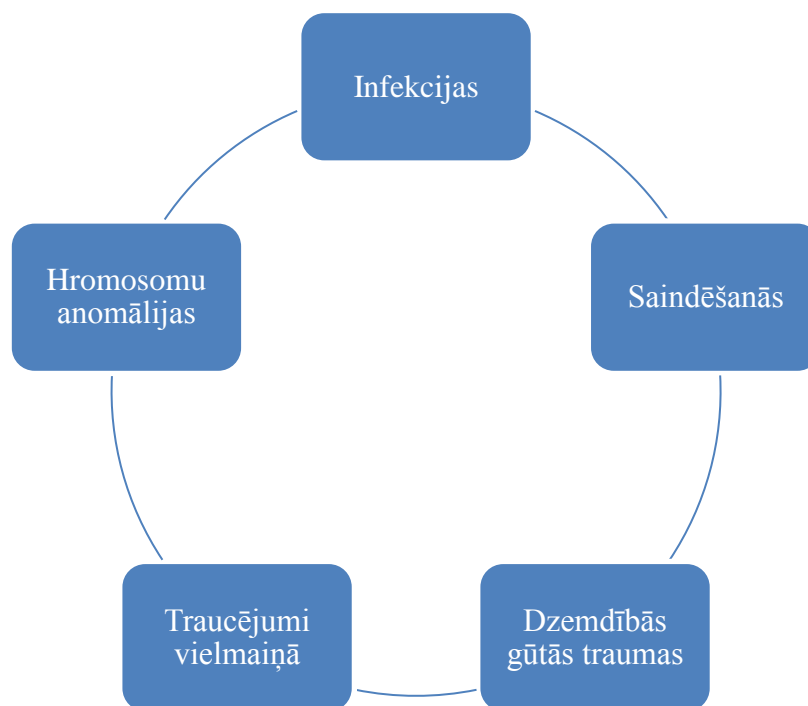
S. Miezīte pauž viedokli, ka garīgās attīstības traucējuma smaguma pakāpi noteikt nav nemaz tik viegli, jo nav precīzi definēts termins „norma”, tāpat bieži vien dažāda smaguma attīstības traucējumiem var būt vienotas izpausmes un pazīmes, kā arī bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem psihe uzbūve ir ļoti komplicēta (Miezīte, 2002, 197-198).

Izšķir šādas garīgās attīstības traucējumu pakāpes:

- viegli garīgās attīstības traucējumi,
- vidēji smagi garīgās attīstības traucējumi,
- smagi garīgās attīstības traucējumi,
- dziļi garīgās attīstības traucējumi (Liepiņa, 2008, 74).

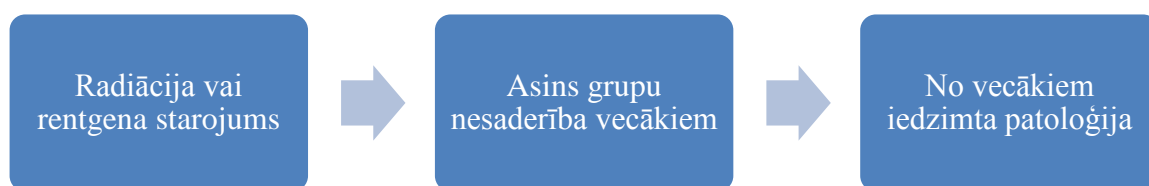
Kļūdaini ir uzskatīt, ka bērns garīgās attīstības traucējumus iegūst, pārmantojot tos no saviem vecākiem. Pētījumi rāda, ka to rašanās cēlonis var būt arī smadzeņu bojājumi, kas rodas dažādos augļa attīstības periodos.

Diplomdarba autore, salīdzinot S. Liepiņas un K. Grunevalda (Liepiņa, 2008, 76 – 77; Baka, Grunevalds, 1998, 43) iedalījumu par galvenajiem iemesliem, kuru dēļ bērnam var rasties garīgās attīstības traucējumi, konstatēja, ka šie autori līdzīgi akcentē piecus iemeslus, skat. 1.1. att.

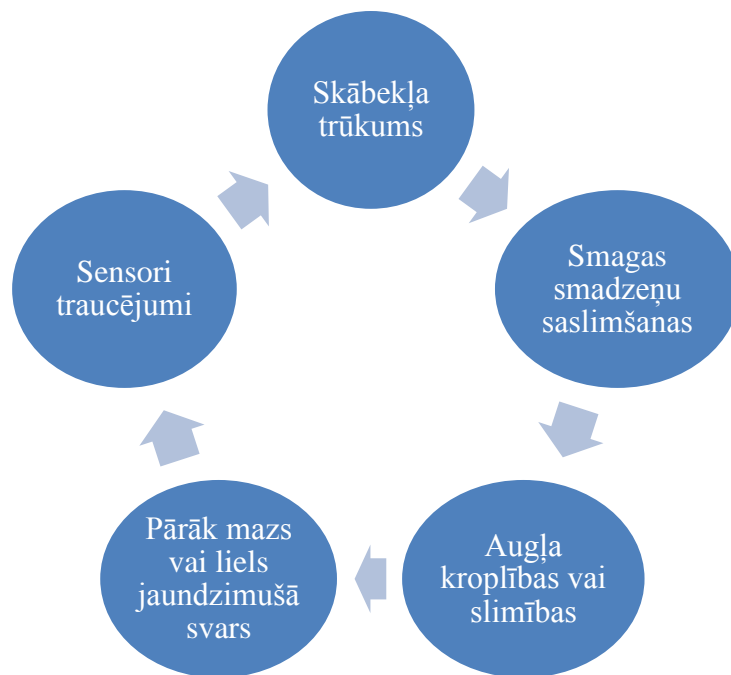
1.1. att. Garīgās attīstības traucējumu iemesli (pēc S. Liepiņas un K. Grunevalda)

S. Liepiņa (Liepiņa, 2008, 76–77) vēl papildus norāda trīs citus garīgās attīstības traucējumu rašanās cēloņus, skat. 1.2. att.

1.2. att. Garīgās attīstības traucējumu iemesli (pēc S. Liepiņas)

Savukārt K. Grunevalds (Baka, Grunevalds, 1998, 43) uzskata, ka bērnam garīgās attīstības traucējumi var rasties vēl citu sešu iemeslu dēļ, skat. 1.3. att.

1.3. att. Garīgās attīstības traucējumu iemesli (pēc K. Grunevalda)

Apmēram, pusei cilvēku garīgās attīstības traucējumi rodas tādu iemeslu dēļ kā ģenētiskie faktori, sarežģījumi grūtniecības laikā un dzemdību traumas (Ainsworth, Baker, 2004, 3). Bērniem, kuriem ir viegli garīgās attīstības traucējumi, ne tik bieži ir arī citas smagas saslimšanas. Personas ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem spēj iekļauties sabiedrībā, komunicējot ar dažāda vecuma cilvēkiem, kuri vienlaikus var piederēt arī pie atšķirīgiem sociāliem sabiedrības slāņiem.

Bērniem ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem ir iespējams sasniegt pilnīgu neatkarību visās funkciju jomās, lai gan dažās attīstības jomās var būt novēlota attīstība. Šie bērni ik dienas saglabā cerības un attīsta lasīšanas un matemātikas pamatprasmes (Lane, Bundy, 2012, 539).

Viegli garīgās attīstības traucējumi biežāk sastopami zēniem, bet smagie garīgās attīstības traucējumi vienlīdz sastopami gan zēniem, gan meitenēm (Мэши, Вольф, 2003, 311). Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem līdz pilngadības sasniegšanai mirst divas reizes biežāk nekā viņu vienaudži ar normālu intelektu.

Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem skaits ir dažāds, tas lielākoties ir atkarīgs no vecuma grupas (Miezīte, 2002, 197). Bieži vien pirmsskolas vecumposmā bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem ir mazākumā, jo traucējumi, konkrēti bērniem ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem, vēl nav novēroti, bet ir pieskaitīti bērna vecumposma uzvedības

īpatnībām. Savukārt sākumskolas vecuma grupā bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem skaits sāk pieaugt, jo skolā bērni mācībās aktīvi nodarbina izziņas procesus, līdz ar to traucējumi sāk spilgtāk izpausties.

Diplomdarba autore, izpētot metodisko materiālu pedagogiem skolēnu ar garīgās attīstības traucējumiem sociālo prasmju, uzvedības un mācību sasniegumu izvērtēšanai, attiecībā uz pirmsskolas vecumposmu noskaidroja, ka traucējumi, kas bija bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem grūti saskatāmi, šajā vecumā tomēr kļūst redzamāki.

Iepriekš minētā metodiskā materiāla autori uzskata, ka pirmsskolas vecumā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir vāji attīstījusies prasme rotaļāties un komunicēt ar apkārtējiem, ko vienaudži ar normālu intelektu šajā vecumā jau praktizē (Rēzeknes Augstskola, 2013, 9). Jo kā uzsver S. Liepiņa, tad tieši rotaļā īpaši izceļas bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem psihiskās attīstības īpatnības, izziņas procesu un uzvedības normas no pārējiem bērniem (Liepiņa, 2008, 142).

Rotaļā bērni ar garīgās attīstības traucējumiem pirmsskolas vecumposmā apgūst iemaņas darboties ar dažādiem priekšmetiem. Ņemot vērā, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir traucēta motorika un neizprot dažādus procesus, viņi ar lielu piepūli apgūst higiēnas prasības un pašapkalpošanās iemaņas.

Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir raksturīga situatīvā runa. Pasīvās runas vārdu krājums ir bagātāks nekā vārdu krājums, ko bērni izmanto ikdienā, komunikācijā ar apkārtējiem. Ilgstoši novērojams agramatisms. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir svarīgi jau pirmsskolas vecumā apmeklēt logopēda nodarbības. Traucējumi runā un izziņas procesos ir pamatnosacījums, kāpēc bērni ar garīgās attīstības traucējumiem novēloti iemācās komunicēt ar apkārtējiem.

Skolotājam ir jāiegulda liels darbs, lai iemācītu bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem zīmēt, aplicēt, darboties ar dažādiem materiāliem, jo bērni ar garīgās attīstības traucējumiem nav radoši.

Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem pirmsskolas un arī nākošajos vecumposmos piemīt grūtības pārslēgt uzmanību no vienas darbības uz otru (VISC, 2013). Pirmsskolas vecumposmā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir nepietiekami attīstīti visi izziņas procesi, t.i., domāšana, atmiņa, uzmanība, uztvere. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem gan pirmsskolas, gan sākumskolas vecumposmos, bieži vien arī pusaudžu vecumā ir grūti koncentrēties uzdevuma izpildei, īpaši, ja tas nerada bērnam pozitīvas emocijas. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir raksturīgi atmiņas traucējumi, bērniem ir grūti iegaumēt garas un sarežģītas instrukcijas. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir

raksturīga gribas nenoturība, līdz ar to šī vecumposma beigās bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem nav attīstījusies tīša uzmanība, iegaumēšana, uzvedība.

M. Nazarova īpaši uzsver, ja pirmsskolas vecumposmā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem netiek savlaicīgi ar speciāliem pedagoģiskiem paņēmieniem koriģēti traucējumi, tie kļūst aizvien izteiktāki, līdz ar to bērns nav gatavs uzsākt mācības skolā (Назарова, 2000, 215).

Sākumskolas vecuma bērnus iedala attīstības posmā, ko sauc par konkrēto operāciju periodu, jo bērniem attīstās organizēta un loģiska domāšana (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 141).

Izpētot teorētisko literatūru par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem sākumskolas periodā, diplomdarba autore noskaidroja, ka šajā vecumposmā pamatā ir mācību darbība, kas, protams, atkarīga no katra bērna individuālās fiziskās attīstības. Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem atpaliek no vienaudžiem fiziskajā attīstībā. Daudziem bērniem ir izteiktas koordinācijas problēmas, kā arī bērniem trūkst plastiskuma, ātruma, bērni ātri piekūst. Bērniem ir grūti visu mācību stundu atrasties vienā pozā skolas solā, jo ir pazeminātas darbaspējas un nenoturīga uzmanība.

Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem sākumskolas vecumā nespēj ilgstoši koncentrēties, viņi viegli novēršas no izpildāmā uzdevuma un ir izklaidīgi. Bērns ar garīgās attīstības traucējumiem mācību darbā lielākoties balstās uz netiešo uzmanību (Žimante, 2012).

Bērnā ir jāiegulda vairāk laika un piepūles, lai viņš atcerētos katra konkrētā priekšmeta nosaukumu un nozīmi. Viņi nespēj vienlaikus iemācīties vairākas lietas, tas ir jādara pakāpeniski un pēc tam vairākkārt vēl jāatkārto. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir grūti apgūt un diferencēt lietas, kas viņiem izskatās vienādas (Grunevalds, 1994, 123). Sākumskolas vecumposma bērni ar garīgās attīstības traucējumiem slikti orientējas gan lapā, gan klases vidē, jo ir traucēta telpiskā izpratne. Līdz ar to grūtības sagādā matemātikas, ģeogrāfijas u.c. priekšmetu vielas apguvi. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir grūtības uztvert attēlā redzamo, ja bērni to nav aptaustījuši vai redzējuši, kā tas izskatās dabā.

Sākumskolas vecumposma bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir lēna iegaumēšana, jo izmanto mehānisko atmiņu. Svarīgi, lai mācību stundās skolotāja izmanto praktiskos paņēmienus dažādu uzdevumu izpildē (Tūbele, Šteinberga, 2004, 37). Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem raksturīga vienvēidīga un neemocionāla runa. Sākumskolas vecumposmā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem vēl ir nepilnīgs vārdu krājums. Bērni pārsvarā savā runā lieto darbības vārdus un lietvārdus. Bērni savā runā gandrīz neizmanto īpašības vārdus. Pirmajās klasēs bērni bieži vien nezina vēl kāds nosaukums ir konkrētajam priekšmetam vai lietai.

Sākumskolas vecumposma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem domāšana ir konkrēta, tā ir neelastīga, jo bērni vēl nespēj pārnest jau esošās zināšanas uz jaunām situācijām (Tereško, 2013, 11).

Kā norāda E. Iljins, daudzos pētījumos ir atklāts, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir raksturīgs gribas vājums. Nervu sistēmas un cilvēka temperamenta īpašības ietekmē ne tikai gribas efektivitāti, bet arī tās izpausmes biežumu, kas arī ir būtisks faktors, lai griba darbotos. Līdz ar to par katra bērna ar garīgās attīstības traucējumiem gribas efektivitāti var spriest, izpētot individuāli katra bērna psihiskos procesus (Ильин, 2000, 169). Bērniem trūkst iniciatīvas, bieži padodas grūtību priekšā, uzdevumus bieži vien pilda formāli, nav ieinteresēti labu rezultātu iegūšanā. Savukārt, ja bērns ar garīgās attīstības traucējumiem ir saskatījis kādai darbībai mērķi, var saņemties un neatlaidīgi veikt darbu, kamēr tas tiks sasniegts.

Sākumskolas vecuma bērnu emocionālo jomu raksturo brieduma trūkums. Viņi var neadekvāti reaģēt uz pieaugušo aizrādījumiem. Daudzi bērni ir vienaldzīgi pret uzslavām, bet citi vēlas, lai par katru arī kļūdaini izpildīto uzdevumu tiktu izteikta uzslava. Bērniem ir raksturīgs zems pašvērtējums, tomēr sāk veidoties pašapziņa.

Diplomdarba autore, pētot teorētisko literatūru par pusaudžu vecumposma bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, noskaidroja, ka bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem šajā vecumā notiek izmaiņas fiziskajā un arī garīgajā attīstībā. Šis ir vecumposms, kad notiek pāreja no bērnības uz pieaugušo dzīvi. Tomēr ir bērni, kuru attīstība kavējas par vienu vai diviem gadiem. Kā norāda O. Čapkeviča bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem 13 – 14 gados ir grūtības atrasties vienā stāvoklī 4 – 7 sekundes, tāpat viņi ir sasprindzināti, slikti attīstīta koordinācija (Čapkeviča, 2008, 9). Bērni kustās lēnām un bieži vien arī neveikli.

Bieži ir situācijas, kad bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem šajā vecumposmā, kad sākas fizioloģiskā attīstība, notiek regress un bērns apstājas garīgajā attīstībā. Līdz ar to ir arī apgrūtināts mācību process, jo bērns ar grūtībām apgūst jaunās zināšanas.

Pusaudžu vecumā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem joprojām ir nenoturīga uzmanība, bieži vien neprot izmantot jau iegūtās zināšanas citās līdzīgās situācijās. Līdz pat pamatskolas beigām dažiem bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem dominē netīšā iztēle, kas nav raksturīgi bērniem ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību. S. Liepiņa norāda, ka arī pusaudžu vecumā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem sagādā grūtības orientēties laikā (Liepiņa, 2008, 165). Regulāri ir nepieciešams atkārtoti jau iepriekš apgūtās zināšanas, tomēr var pakāpeniski, ar daudzkārtīgu atkārtošānu, iemācīt izmantot iegūtās zināšanas dažādās citās, bet līdzīgās situācijās, kas palīdzētu bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem paplašināt iespējas nākotnē kļūt patstāvīgākam.

Pusaudžu vecumā arī bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir raksturīgs „bara instinkts”, viņi negrib būt atstumti no vienaudžu puses, grib justies pieņemti savu vienaudžu vidū. Arī atsevišķiem bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem pusaudžu vecumā parādās vēlme līdzināties pieaugušiem, un viņiem ir svarīgi, ka pieaugušie šo viņa vēlmi akceptē.

Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem arī pusaudžu vecumā raksturīga vāja griba, līdz ar to viņiem ir iniciatīvas trūkums dažādās situācijās (Čapkeviča, 2008, 14). Bērni, kuri ir viegli ietekmējami no vienaudžiem, pakļaujas grupas līderiem un uzvedas pēc grupas izdomātām normām, nepārdomājot savas rīcības sekas. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir raksturīgs līdzjūtības trūkums, ir raksturīga pastiprināta interese par pretējo dzimumu.

M. Nazarova akcentē, ka jaunieši, kuriem ir viegli garīgās attīstības traucējumi uz skolas beigšanas brīdi, pēc psihometriskām un klīniskām izpausmēm neatšķiras no citiem bērniem, kuriem nav garīgās attīstības traucējumu. Viņi var veiksmīgi iekārtoties darba vietā, iejusties darba kolektīvā un veidot savas ģimenes, kļūt par vecākiem (Назарова, 2000, 216).

Izanalizējot teorētisko literatūru par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem attīstību, diplomdarba autore secina, ka bērna ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstības gaitu attīstība un bērna ar garīgās attīstības traucējumiem attīstība krasi atšķiras, izņemot nelielu skaitu bērnu, kuriem ir viegli garīgās attīstības traucējumi. Tāpat diplomdarba autore secina, ka katram bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem attīstība notiek individuāli un darbā minētos attīstības procesus nevar vienādi attiecināt uz visiem bērniem, bet ir jāņem vērā katra bērna attīstības īpatnības, traucējumu smaguma pakāpe, veselības stāvoklis un citi faktori.

Neskatoties uz bērna attīstības smaguma pakāpi, arī bērns ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem tāpat kā pārējie bērni ir spējīgs attīstīties, daļēji sevi apkopt, iemācīties komunicēt ar apkārtējiem, paplašināt savas zināšanas par apkārtējo pasauli (Назарова, 2000, 217).

Līdz ar to, diplomdarba autore ir nonākusi pie galvenā secinājuma, ka katrs bērns, neskatoties uz viņa attīstības smaguma pakāpi, ir tā vērts, lai ar viņu strādātu un ieguldītu savu laiku un darbu.

Nākamajā apakšnodaļā diplomdarba autore izanalizēs ģimenes nozīmi bērna ar garīgās attīstības traucējumiem sekmīgā socializēšanā.

1.3. Ģimenes nozīme bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem socializēšanā

Šajā apakšnodaļā diplomdarba autore analizēs atziņas par ģimenes nozīmi bērna ar garīgās attīstības traucējumiem veiksmīgā socializēšanā.

Kā norādījis svētīgais pāvests Jānis Pāvils II, ģimene, ko radījusi un iedzīvinājusi mīlestība, ir vīra un sievas, vecāku un bērnu, kā arī radnieku kopība. Ģimenes galvenais pamatuzdevums ir uzticīgi nest šīs kopības saites, nemitīgi cenšoties attīstīt patiesu kopību (Rīgas Metropolijas kūrija, 2000, 26).

Mīlestība ir šī uzdevuma galamērķis, pamatprincips un pastāvīgais spēks: kā bez mīlestības ģimene nav cilvēku kopība, tāpat bez mīlestības ģimene nespēj dzīvot, augt un pilnveidoties kā cilvēku kopība. Mīlestību starp vīrieti un sievieti laulībā un, plašākā skatījumā, starp visiem ģimenes locekļiem – vecākiem un bērniem, brāļiem un māsām, radiem un mājiniekiem – dzīvina un uztur nemitīga vēlme kalpot viens otram, kas ved ģimeni pie arvien dziļākas un ciešākas sadraudzības, kas tad arī ir ģimenes vienotības pamats.

Informatīvā materiāla vecākiem, kas audzina bērnus ar autismu spektru, veidotāji uzsver, ka: „vēsturiski ģimenes jēdziens ir mainījies politisku apspriedumu, sociālu, tradicionālu apstākļu dēļ” (Bethere, 2013, 2).

Ģimenes jēdziena traktējums laika gaitā un dažādu apstākļu ietvaros iegūst arvien paplašinātus un atjauninātus skaidrojumus. Ģimenes jēdziens tomēr arvien satur tādas svarīgus principus par bērniem kā: bērnu garīgā un tikumiskā audzināšana, izglītošana, uzraudzīšana utt. Ģimenē katram bērnam ir jājūtas drošībā no apkārt notiekošajiem apdraudošajiem procesiem un dažādiem dzīves pārbaudījumiem, kurā arī valda sava kārtība un tradīcijas. Negaidītās problēmas un dzīves pārbaudījumi ir labākais veids, kā pārbaudīt ģimenes locekļu vērtību sistēmu un savstarpējās uzticēšanās un atbalsta noturīgumu. Bērna ar garīgās attīstības traucējumiem ienākšana ģimenē ir visu ģimenes locekļu smagākais attiecību pārbaudes paņēmiens. Šie kopīgi izdzīvotie grūtību brīži attīsta un palīdz visiem ģimenes locekļiem savstarpējās attiecībās pāriet citā vēl ciešākā attiecību līmenī.

R. Vīgante promocijas darbā „Bērnu valodas traucējumu diagnosticēšana un valodas attīstības sekmēšana” norāda, ka bērniībā piedzīvotais, jo īpaši pirmajos dzīves gados, atstāj nozīmīgu ietekmi uz visu cilvēkbērna turpmāko attīstību un izvēlēto dzīves ceļu, ko apliecina Antuāna de Sent-Ekziperī vārdi: "Visi pieaugušie reiz ir bijuši bērni". Bērns nav pieaugušā miniatūra, bet katrs bērns ir individualitāte, ar savu mērķi un uzdevumu šai dzīvē. Katrā bērniā

ir unikāla iekšējā pasaule, kas veidojas attiecībā no tā, kādas ir bērna savstarpējās attiecības ar pieaugušo (Vīgante, 1999, 20-21).

Minēto domu papildina arī I. Freimaņa atziņa, ka tikai ģimenē bērns visos grūtību brīžos un nesavtīgi var saņemt savu vecāku, kā arī citu ģimenes locekļu atbalstu un uzmundrinājumu, un A. Bakas un K. Grunevalda teiktais, ka katra bērna svarīgākie skolotāji ir viņa vecāki (Freimanis, 2007, 255; Baka, Grunevalds, 1998, 24).

Diplomdarba autores ieskatā ir svarīgi atzīmēt S. Liepiņas viedokli, ka neatņemams palīgs bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem sekmīgi integrēties sabiedrībā un pilnvērtīgi izdzīvot viņam dāvātos dzīves brīžus ir tas, ka vecāki vai citi ģimenes locekļi cenšas izrādīt tikai pozitīvo, kas ir viņu temperamentā, ar mīlestību rūpējas par savu bērnu, priecājas par bērna kaut arī nenozīmīgiem sasniegumiem, cenšas saglabāt mērenību, atvērtību un uzticēšanos citiem ģimenes locekļiem bērna ar garīgās attīstības traucējumiem aprūpē, kopīgi pārvar visus grūtību brīžus, sadarbojas ar skolas pedagogiem, lai sekmētu bērna attīstību atbilstoši viņa spējām, attīstības līmenim un veselībai (Liepiņa, 2008, 349).

No visa iepriekš minētā un E. Landrātes un S. Tūbeles norādītā, ka skolēns var veiksmīgi attīstīties un socializēties, ja pēc vienotiem principiem notiek skolas un ģimenes sadarbība (Landrāte, Tūbele, 2011, 104), diplomdarba autore secina, ka ģimenei ir ļoti liela ietekme uz bērna attīstību un socializēšanos visos bērna vecumposmos, neskatoties arī uz to, ka bērnam ir garīgās attīstības traucējumi.

Diplomdarba autore apzinās, ka ģimenē audzināt bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem ir ļoti smags uzdevums, bet pievienojas J. Roges un B. Mēleres atziņai, ka nevajag akcentēt to, ko bērns nevar izdarīt, jo tā darot, netiek nekādā veidā palīdzēts bērnam, bet tieši pretēji vēl vairāk sāk žēlot bērnu un nerada viņā vēlmi darboties, lai veicinātu bērna attīstību (Roge, Mēlere, 2003, 9). Minēto pastiprina vērojumi, ka bērni atceras, kas par viņiem tiek runāts viņu klātbūtnē, un ietekmē viņu attieksmi pret sevi un pasauli, un „pieaugušā šodien pateiktais kļūst par bērna nākotni” (Bibby, 2005, 7).

R. Perske uzskata, ka, ģimenē ienākot bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem, lielākās grūtības sagādā visu ģimenes locekļu psihoemocionālais stāvoklis un jaunie apstākļi, kas ietekmē katra ģimenes locekļa turpmākās darbības (Perske, 2004, 113). No tā izriet, ka ne jau bērns ar garīgās attīstības traucējumiem ir tas ģimenes loceklis, kurš sagādā lielākās grūtības, bet jaunie apstākļi, kuri visiem ir jāspēj izprast un pieņemt. Neskatoties uz šo apgalvojumu, diplomdarba autore uzskata, ka aizbildņu ģimenēm, vēloties uzņemt bērnu savā ģimenē, lai sekmīgi viņu audzinātu un socializētu sabiedrībā, vispirms tas ir nopietni jāapspriež ar visiem ģimenes locekļiem un jāapsver, vai pietiks laika un enerģijas saviem bioloģiskajiem bērniem un citiem ģimenes locekļiem, kuriem arī nepieciešams veltīt laiku un

pūles, un vienlaikus resursu bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanai līdz bērna pilngadībai, iespējams, arī pēc tās.

Izanalizējot teorētisko literatūru par ģimenes iespējām veiksmīgi socializēt bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, diplomdarba autore vēlas norādīt vairākus iespējamus aspektus, kas palīdz šim procesam veiksmīgi notikt. Bērna veiksmīga socializācija nav iedomājama, ja aizbildņa ģimene, uzņemot ģimenē bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, jau pēc iespējas ātrāk nemeklēs speciālistu palīdzību, lai atrastu piemērotākos paņēmienus bērna attīstības veicināšanai un arī paši iespēju robežās nedarbosies ar bērna attīstības sekmēšanu. Ģimenei ir jāsaprot, ka viņi nav vieni savās grūtībās, bet ir atbalsta grupas un iestādes, kur var meklēt nepieciešamo atbalstu dažādu grūtību pārvarēšanai.

Diplomdarba autore uzskata, ka ir nepieciešams izstrādāt visiem ģimenes locekļiem saprotamu bērna ar garīgās attīstības traucējumiem dienas kārtību, un, pielāgojoties tam, vienlīdzīgi sadalīt ģimenē pienākumus, lai aizbildnis nav vienīgais, kurš pāri saviem spēkiem veltī visu savu uzmanību un pūles bērnam ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanai. Ne mazāk nozīmīgi ir, lai nedēļas laikā aizbildnis var veltīt laiku tikai sev, tādējādi atgūstot fizisko un garīgo spēku līdzsvaru turpmāko pienākumu pildīšanai.

Aizbildņiem un viņu ģimenes locekļiem nevajadzētu kaunēties par ģimenē uzņemto bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, bet tieši pretēji ar viņu piedalīties dažādos pasākumos sabiedriskās vietās un iestādēs, tādējādi ļaujot bērnam integrēties sabiedrībā un vienlaicīgi mainot sabiedrības stereotipus par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.

Pats svarīgākais ir, lai bērnam tiktu nodrošināta iespēja apmeklēt speciālo izglītības iestādi, kur skolotāji sadarbībā ar vecākiem var kopīgiem spēkiem veicināt bērna attīstību atbilstoši viņa attīstības līmenim, spējām un veselības stāvoklim, kas arī sekmēs bērna ar garīgās attīstības traucējumiem veiksmīgu socializēšanos.

Darbs tiek rakstīts par aizbildņu ģimenēm, kurās aug bērni ar garīgās attīstības traucējumiem, un tomēr viņiem par saviem aizbilstamajiem ir jā rūpējas, kā to darītu vecāki. Tāpēc diplomdarba autore uzskata, ka arī aizbildņiem, tāpat kā bērnu bioloģiskajiem vecākiem ar mīlestību, rūpēm un atbildību jā rūpējas par bērnu, viņa attīstību un veiksmīgu socializēšanos, kas savā ziņā pēc S. Liepiņas pētījumiem atkarīgs no vecāku, kuri rūpējas par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, psihoemocionālā stāvokļa, gara spēka, no bērna traucējuma smaguma, no dažādu speciālistu, ģimenes locekļu un sabiedrības locekļu izpalīdzības un sapratnes (Liepiņa, 2008, 345).

Nākamajā nodaļā tiks analizēta aizbildnības būtība un normatīvo aktu regulējums par aizbildņu izglītošanu.

2. AIZBILDNĪBAS BŪTĪBA UN LIKUMDOŠANA

2.1. Aizbildnības raksturojums

Tā kā darbs ir veltīts bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem, diplomdarba autore sniegs aizbildnības termina skaidrojumu un ieskatu aizbildnības būtībā.

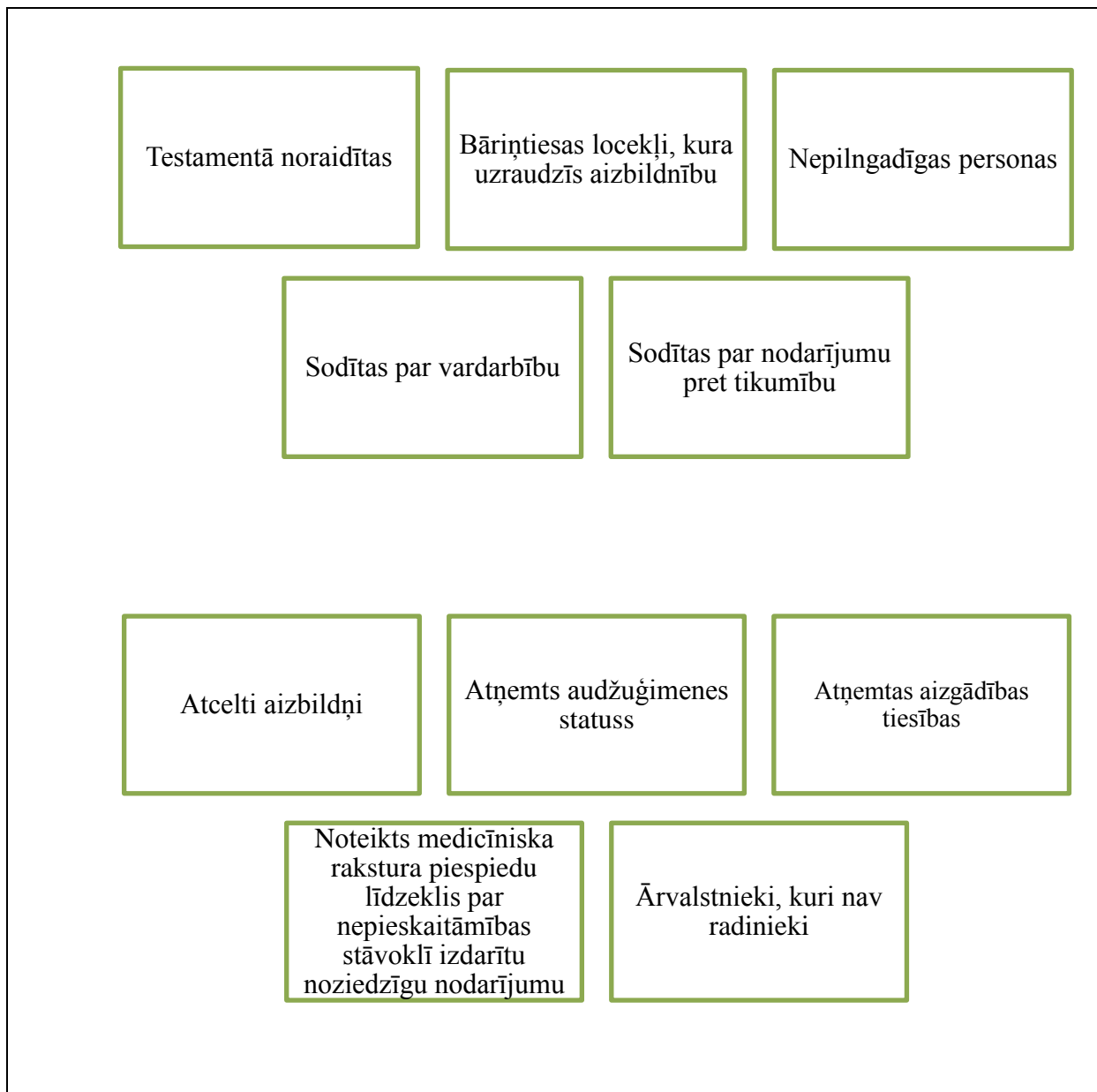
Kā nosaka Civillikums, vecāki ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi (Ministru kabinets, 1993). Savukārt, pie dažādiem ne visai iepriecinošiem notikumiem, piemēram, ja bērna vecāki ir miruši, bērna vecāki dažādu iemeslu dēļ nevar parūpēties par bērnu, tāpēc bērns tiek izņemts no ģimenes, vai arī bērns ienācis ģimenē vecākiem vēl esot pašiem nepilngadīgiem, un arī citu iemeslu dēļ, bāriņtiesa bērnam ieceļ likumisko pārstāvi, kurš rūpēsies par bērnu kamēr vecāki paši to nevarēs. Aizbildnību var nodibināt tikai bērniem.

Izpētot normatīvos aktus, diplomdarba autore noskaidroja, ka aizbildnis ir tas cilvēks, kuru var iecelt tikai atbilstīgi konkrētām likumu prasībām. Šāda persona ir nepieciešama, lai aizstāvētu bērnu un vecāka vietā pildītu visus viņa pienākumus un realizētu visas tiesības kā vecāks.

Aizbildnis kārtos visus bērna personiskos jautājumus, kā arī kārtos ar mantu saistītās lietas. Ja persona vēlas kļūt par aizbildni, viņam nav obligāti jābūt konkrētā bērna radniekam. Ja cilvēks ir nolēmis kļūt par kāda bērna aizbildni, viņš var vērsties bāriņtiesā un iesniegt savu iesniegumu, kurā ir izklāstīts viņa lūgums. Konsultācijas laikā bāriņtiesas darbinieks informē, kādi dokumenti vēl būs jāiesniedz, lai varētu pilnvērtīgi pārliecināties par personas vēlmi un atbilstību likuma normām.

Diplomdarba autore, izanalizējot Bāriņtiesu likuma 29.panta pirmo un otro daļu, nonāca pie secinājuma, ka bāriņtiesai ir jāpārliecinās, lai topošais aizbildnis atbilstu visām normatīvajos aktos iekļautajām prasībām un tās ir, vai cilvēks ir pamatoti apsvēris visus aspektus attiecībā uz aizbildnības norisi; svarīgi ir pārliecināties, ka potenciālā aizbildņa laulātais vai bērni arī atbalsta šo ieceri un ir gatavi palīdzēt, ja tas būs nepieciešams; jānoskaidro, vai personai būs piemērota dzīvojamā platība, kur nodrošināt bērnam vietu atpūtai un mācībām; vai ir pietiekošs materiālais nodrošinājums ģimenē, jo būs nepieciešams nodrošināt bērnu ar visu ikdienai nepieciešamo; kā arī, vai potenciālajam aizbildnim pietiks laika, spēju un vēlmes kārtot ar bērnu visus jautājumus dažādās valsts un pašvaldības iestādēs, kā piem., medicīnas vai izglītības iestādēs (Bāriņtiesu likums, 2007).

Kā noteikts Civillikumā par aizbildņiem nevar būt jebkurš cilvēks, kurš to vēlētos (Civillikums, 1993), skat. 2.1. att.

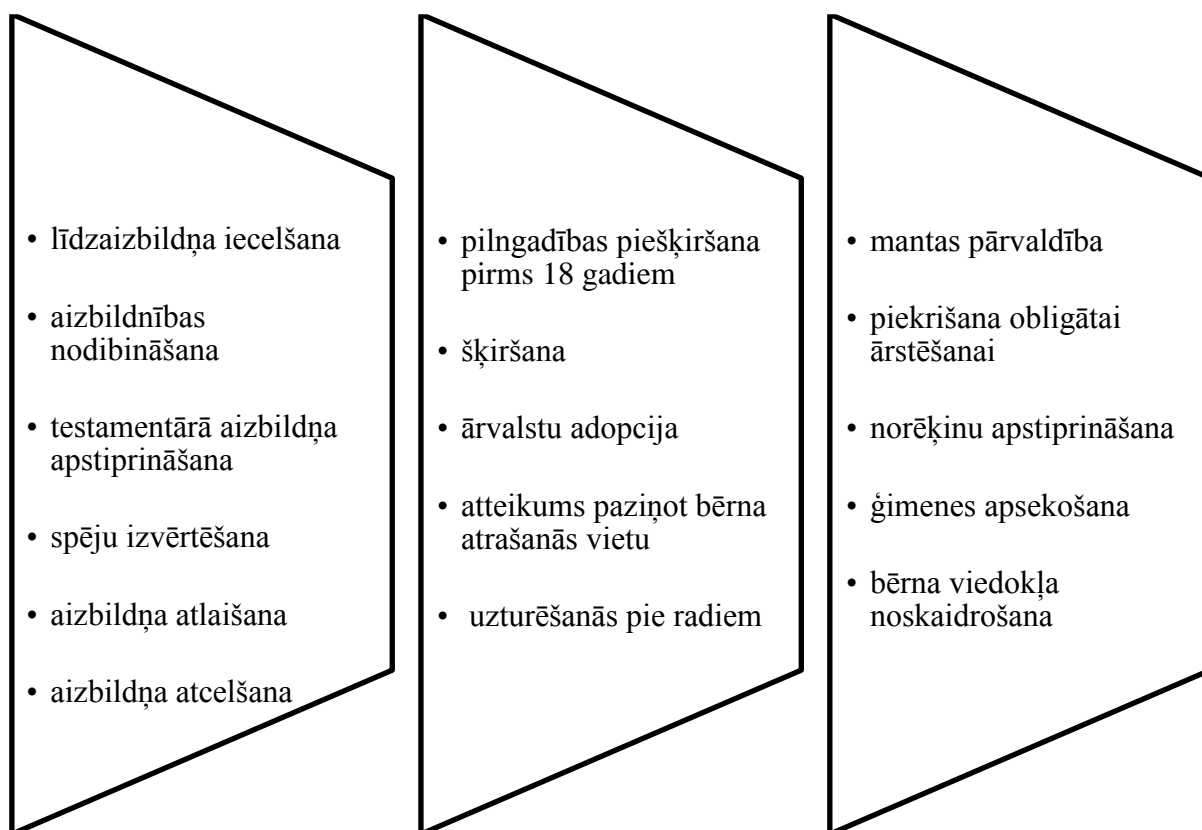
2.1.att. Personas, kuras nevar kļūt par aizbildni

Civillikuma 240.pants paredz, ka neatkarīgi no situācijas un konkrētās lietas apstākļiem ir būtiski pārbaudīt, vai persona spēs atbildīgi un godprātīgi pildīt visus viņam uzticētos pienākumus attiecībā pret bērnu un viņa īpašumu, ja tāds tiks atklāts vai pieņemts (Civillikums, 1993).

Lēmumus aizbildnības lietās var pieņemt vienīgi tā bāriņtiesa, kuras pašvaldībā bērna vecāki ir deklarējuši savu dzīvesvietu.

Ja cilvēks ir nolēmis kļūt par kāda bērna aizbildni, kurš nedzīvo ar viņu vienā pašvaldībā, tad šai personai ar savu iesniegumu ir jāvērtē savas pašvaldības bāriņtiesā, kura arī sniegs savu vērtējumu par personas motivāciju un spējām pilnvērtīgi pildīt savus kā aizbildņa pienākumus.

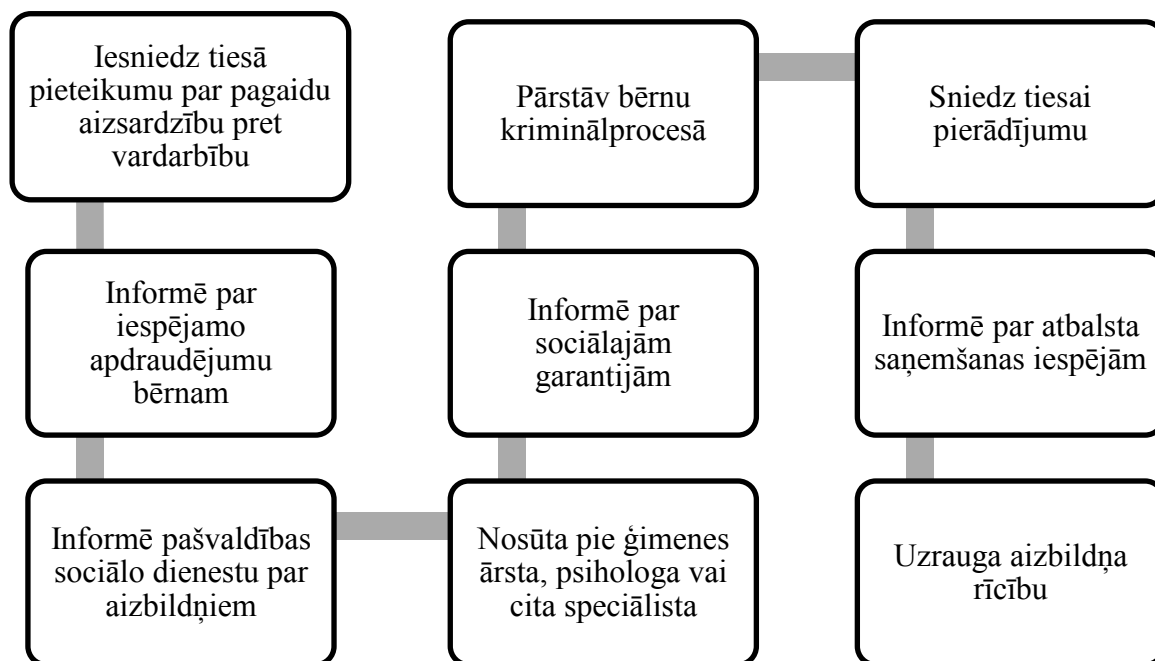
Ar bāriņtiesas starpniecību saistībā ar aizbildnību, galvenokārt, tiek veiktas laukietilpīgas un ar bērna turpmāko dzīvi saistītas darbības, tāpēc tas ir smags un atbildīgs darbs, skat. 2.2. att.

2.2.att. Bāriņtiesas darbības aizbildnības lietās

Saskaņā ar Bāriņtiesu likumu aizbildnības lietās bāriņtiesa atbalsta un palīdz bērnam, kurš vērsas bāriņtiesā ar attiecīgu lūgumu palīdzēt vai sniegt konsultāciju turpmākajai rīcībai viņam nozīmīgā dzīves situācijā. Piemēram, ja aizbildnībā esošajam bērnam ir izveidojies nepārvarams konflikts ar savu pārstāvi, kurš ir noteicis dažādus ierobežojumus bērnam vai arī bērns vēlas noskaidrot viņam būtisku informāciju (Bāriņtiesu likums, 2007).

Tāpat bāriņtiesas pienākumos ir atbalstīt arī katru aizbildni, veicot savas funkcijas aizbildnības uzraudzībā, skat. 2.3. att.

2.3.att. Bāriņtiesas darbības, atbalstot aizbildņus

Svarīgi akcentēt, ka likumdevēji ir paredzējuši, ja vecāks savā testamentā ir norādījis konkrētu personu, kuru vēlētos redzēt kā sava bērna aizbildni pēc viņu nāves, tad, kā paredz Civillikums, bāriņtiesai, neskatoties uz vecāka vēlmi, tomēr vispirms ir jāpārlicinās, vai testamentā norādītā persona spēs pienācīgi un atbilstoši bērna interesēm atbildīgi rūpēties par bērnu un rīkoties ar viņa mantu, ko viņš būs mantojis no vecākiem. Tāpat bāriņtiesas pamatuzdevums ir iecelt bērnam aizbildni vispirms no viņa tuvākajiem radniekiem, kuri bērnu pazīst ilgāk un labāk spēs izprast bērna vajadzības un psihoemocionālo stāvokli (Civillikums, 1993).

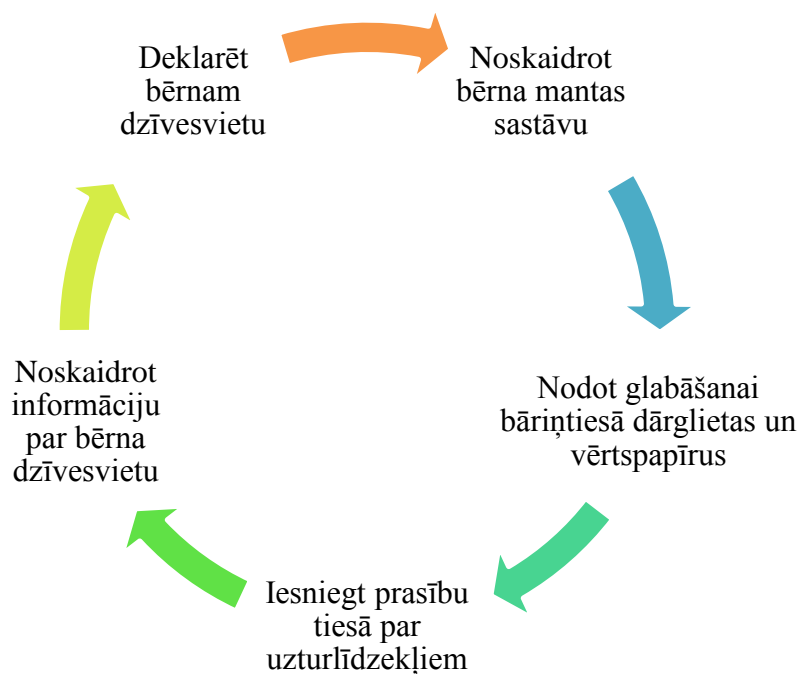
Latvijas Republikas Augstākā tiesa savā lēmumā ir norādījusi, ka tikai tuvākajiem radniekiem ir tiesības lūgt, lai kāds no viņiem tiktu iecelts par sava radnieku bērna aizbildni, līdz ar to tiesa uzskatāmi parāda, ka visos gadījumos tuvākajam radniekam būs priekšroka, lai viņš kļūtu par bērna aizbildni (Augstākā tiesa, 2017).

Tāpat diplomdarba autore, izpētot normatīvo aktu regulējumu par aizbildnību, konstatēja, ka atsevišķos gadījumos bērnam par aizbildni var iecelt arī viņam svešu personu, piemēram, viņš var būt bērna skolotājs, klasesbiedra vecāks vai pavisam sveša persona.

Tomēr ir svarīgi pieminēt, ka to nevar darīt pret bērna gribu, ja viņš ir bijis spējīgs atbilstoši vecumam un briedumam izteikt šādu viedokli (Civillikums, 1993; ANO, 1989).

Diplomdarba autore jau pamatoja, cik svarīgi topošajam aizbildnim izvērtēt visus likumā ietvertos nosacījumus, lai kļūtu par aizbildni. Šo gūto atziņu vēl vairāk pastiprina likumdevēju paredzētie daudzie aizbildņa pienākumi, realizējot aizbildnības procesu ar visu atbildību kā to paredz normatīvie akti. ANO Konvencija par bērna tiesībām, Civillikums, Bāriņtiesu likums un Bērnu tiesību aizsardzības likums skaidro, kādi ir aizbildņa pienākumi un tiesības, rūpējoties par bērnu, kurš ir ienācis viņa ģimenē kā pilnvērtīgs viņa ģimenes loceklis (ANO, 1989; Civillikums, 1993; Bāriņtiesu likums, 2007; Saeima, 1998).

Ir izstrādāti aizbildņa pienākumi, kuri personai ir jārealizē uzreiz pēc iecelšanas aizbildņa amatā, skat. 2.4. att.

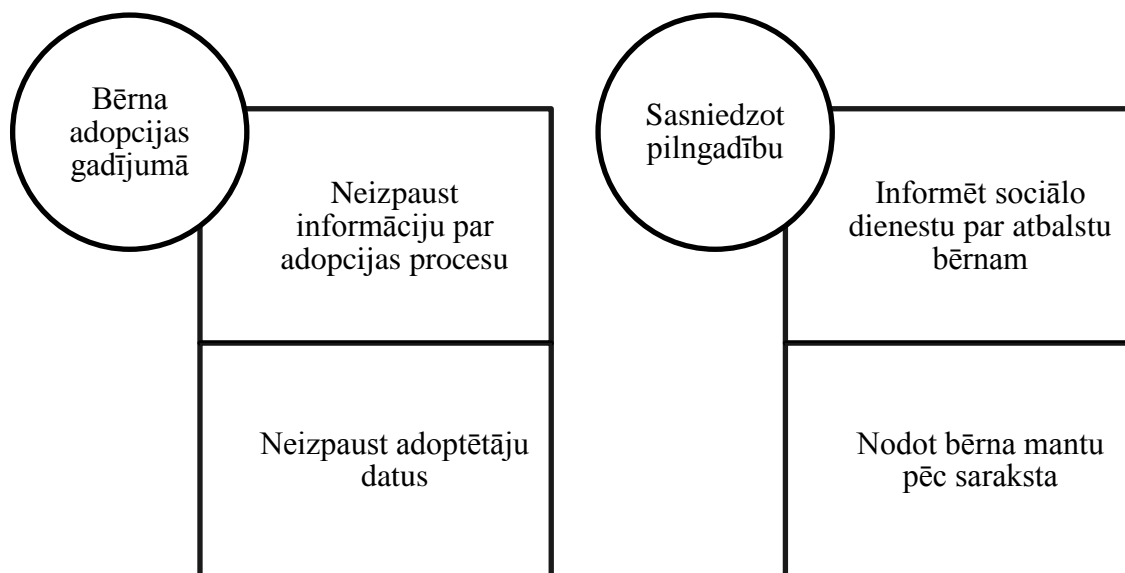
2.4. att. Aizbildņa pienākumi, uzsākot aizbildnību

Normatīvie akti paredz arī vairākus aizbildņa pienākumus, kuri ir jārealizē visas aizbildnības laikā, bet kā galveno diplomdarba autore vēlas minēt pienākumu rūpēties par sava aizbilstamā visām vajadzībām, kā to darītu bērna mīloši vecāki (Civillikums, 1993).

Uzņemoties aizbildņa pienākumus, persona ir informēta, ka visu aizbildnības laiku viņam būs jāpilda normatīvajos aktos iekļautie pienākumi – aizstāvēt bērnu; rūpēties par viņa veselību, izglītošanu, garīgo attīstību, labsajūtu, visu laiku attīstot savas prasmes šajos jautājumos un saskaņā ar saviem finansiālajiem līdzekļiem; nodrošināt bērnam, ja tas

neapdraud bērnu, tikties ar saviem bioloģiskajiem vecākiem; ja nepieciešams, nodrošināt bērnam psihologa konsultācijas; piedalīties tiesās, aizstāvēt bērnu; informēt bāriņtiesu, ja ar bērnu plāno mainīt savu dzīvesvietu; rūpēties par bērna mantu, ja tāda ir; atvērt bankā kontu uz bērna vārda, lai tur uzkrātos naudas līdzekļi, kuriem bērns varēs piekļūt pēc savas pilngadības vai pirms tās, bet tikai ar bāriņtiesas atļauju; ja bērnam pieder īpašums, uzturēt to labā stāvoklī un, ja to izīrē svešas personas, tad visus iegūtos naudas līdzekļus arī noguldīt bankā bērna kontā (Bāriņtiesu likums, 2007). Tāpat aizbildnim katru gadu ir jāiesniedz norēķins par savām darbībām un to, kā ir izlietojis bērna naudas līdzekļus.

Neskatoties uz to, ka aizbildnis visu laiku ir realizējis savus pienākumus, tomēr likumdevēji tāpat ir paredzējuši arī attiecīgus pienākumus aizbildnim, kas ir jāveic, aizbildnībai noslēdzoties, skat. 2.5. att.

2.5.att. Aizbildņa pienākumi, beidzoties aizbildnībai

Neskatoties uz to, ka normatīvie akti uzliek aizbildnim neskaitāmus pienākumus, tomēr viņam, kā arī jebkurai bērna vecākam, ir arī savas tiesības attiecībā pret bērnu.

Diplomdarba autore vēlas arī akcentēt svarīgākās aizbildņa tiesības visā aizbildnības procesā, kas ir iekļautas tādu likumu kā Bāriņtiesu likuma un Civillikuma normās.

Aizbildnim, protams, ievērojot bērna intereses, ir tiesības vērsties kompetentās iestādēs, ja ir radušās grūtības ar bērna audzināšanu; precizēt, kādi ir viņa pienākumi attiecībā uz bērna mantu; saņemt viņam kā aizbildnim paredzētu pabalstu par saviem pienākumiem un bērna uzturam; ja aizbildnis pats nevēlas adoptēt aizbilstamo, tad aizbildnis var atļaut to darīt citai personai; ja aizbildnis ir pārliecinājies, ka tas ir bērna interesēs, atļaut pirms 18 gadiem stāties laulībā; iesniegt dzimtsarakstos prasību paternitātes noteikšanai; bērna interesēs noslēgt

dažādus līgumus un veikt naudas līdzekļu pārskaitījumus; kā arī kopā ar bērnu ceļot ārpus Latvijas vai pie konkrēta vecuma ļaut bērnam ceļot patstāvīgi (Civillikums, 1993; Bāriņtiesu likums, 2007).

Ja aizbildnis ir pārliecinājies, ka bērns ir emocionāli un garīgi nobriedis, viņš var informēt bērnu, kāpēc viņam ir iecelts aizbildnis, kā arī pastāstīt par viņa bioloģiskajiem vecākiem.

Aplūkojot aizbildņa tiesības un pienākumus, diplomdarba autore secina, ka uzņemties aizbildņa pienākumus ir nozīmīgs darbs un liela atbildība, jo galvenā aizbildnības būtība ir rūpēties par bērnu kā to dara vecāki.

Neskatoties uz apjomīgu pienākumu klāstu, tomēr diplomdarba autore nekonstatēja, ka aizbildņa tiesībās ir saņemt palīdzību no bāriņtiesas, kas savukārt neietver tiesības saņemt izglītojošus kursus par bērnu audzināšanu un piemērotākajām audzināšanas metodēm atbilstoši bērna vecumam, veselībai un attīstībai.

2.2. Rīgas pašvaldības aizbildņu darbība

Šajā apakšnodaļā diplomdarba autore, izanalizējot statistikas datus, aprakstīs aktuālo situāciju ar Rīgas pašvaldības aizbildņiem.

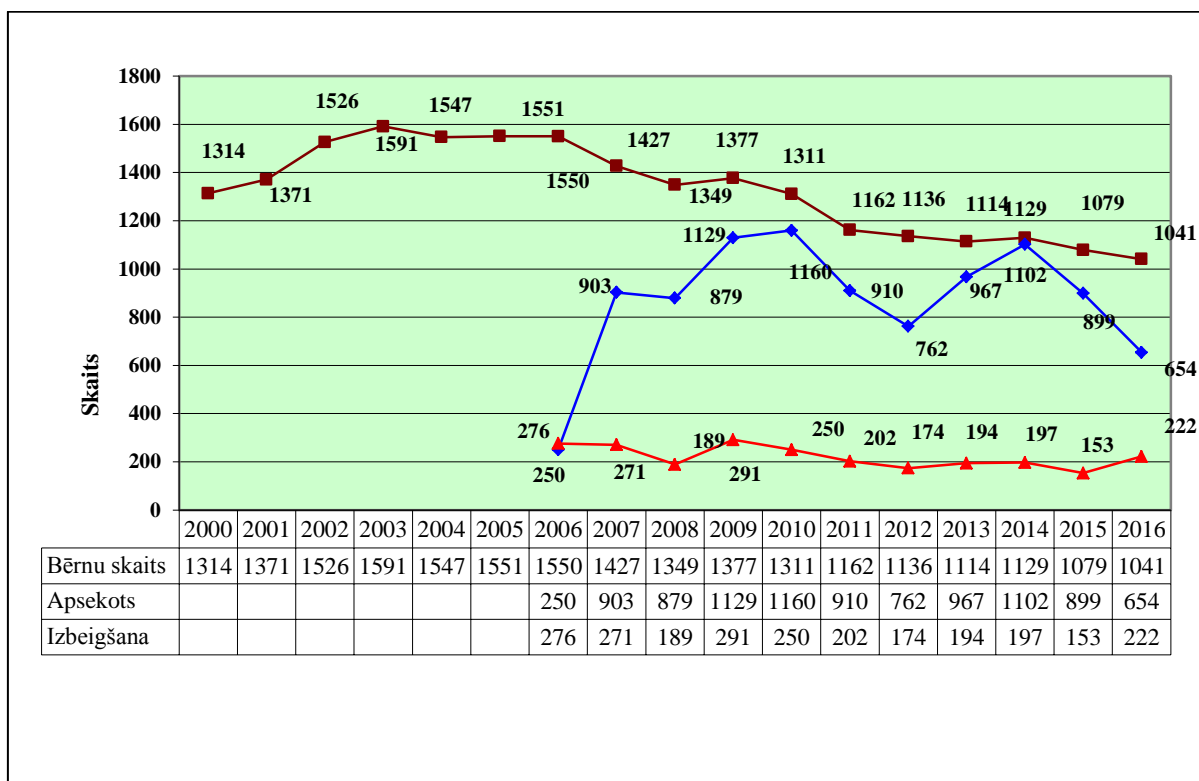
Izanalizējot Rīgas bāriņtiesas pārskatu par darbu 2016.gadā, diplomdarba autore noskaidroja, ka 2016.gadā no 869 personām, kuras pilda aizbildņa pienākumus Rīgas pašvaldībā, 548 ir bērnu vecvecāki, 206 personas ir bērnu tuvākie radnieki un 115 personas nav bērnu radnieki (Rīgas bāriņtiesa, 2016).

No visām personām, kuras ir ieceltas par aizbildņiem, 752 ir sievietes un tikai 117 ir vīrieši. Pirmreizēji aizbildnība 2016.gadā nodibināta 140 bērniem, 71 zēniem un 69 meitenēm. Par aizbildni 78 bērniem ir iecelts vecvecāks, 36 bērniem par aizbildni ir iecelts cits radnieks, savukārt 26 bērniem par aizbildni ir iecelta sveša persona.

Izanalizējot aktuālos statistikas datus, diplomdarba autore secina, ka lielākoties par bērna aizbildņiem tiek iecelti vecvecāki vai arī citi bērna tuvākie radnieki, līdz ar to viņiem ir jābūt informētiem par bērna veselības stāvokli un attīstības gaitu līdz aizbildnības nodibināšanai.

Diplomdarba autore, izanalizējot statistikas datus Rīgas bāriņtiesas izstrādātajā pārskatā par Rīgas bāriņtiesas darbu 2016.gadā, secina, ka salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem 2016.gadā un 2107.gadā aizbildnībā esošo bērnu kopējais skaits arvien samazinās

(Rīgas bāriņtiesa, 2016), skat. 2.6. att. Savukārt joprojām nemainīgs ir palicis to bērnu skaits, kuriem ir garīgās attīstības traucējumi, tie ir 22 bērni.

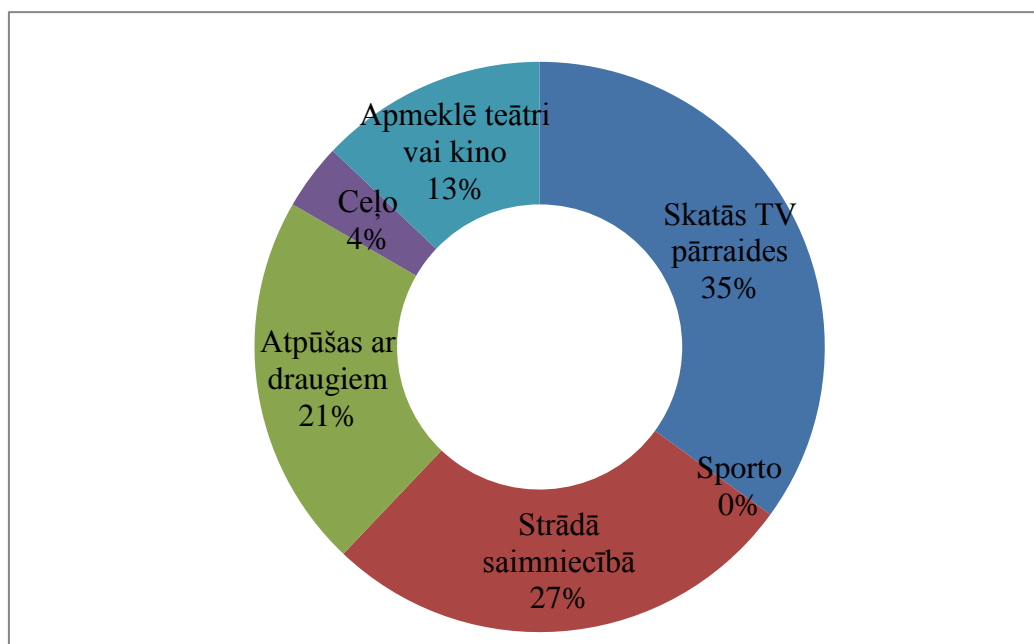
2.6. att. Bērnu skaits aizbildnībā

Veicot aizbildņu aptauju un pētot aizbildnības aktualitātes, ir konstatēts, ka lielākā daļa aizbildņu ir jau sasnieguši 50 gadus. Tikai procentuāli neliels skaits ir to aizbildņu, kuriem nav vēl 40 gadu (Labklājības ministrija, 2008).

Par aizbildņiem joprojām vairāk tiek ieceltas sievietes, kā arī tie ir Latvijas iedzīvotāji, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda. Ņemot vērā pēdējo gadu problēmas darba tirgū, liels skaits aizbildņu ir līgumstrādnieki, arī personas, kuras nestrādā pēc iegūtās izglītības, kā arī mājsaimnieces. Kļūt par aizbildni lielākoties izvēlas ģimenes cilvēki, kuriem ir savi bērni, vai arī personas, kuras dzīvo vienā saimniecībā ar citiem ģimenes locekļiem (Labklājības ministrija, 2008).

Izpētot aizbildņu finansiālo stāvokli, diplomdarba autore secina, ka lielākās daļas aizbildņu ienākumi ir pielīdzināmi valsts paredzētajam iztikas minimumam, kas ir par pamatu aizbildnim meklēt papildus ienākumu avotus, lai varētu nodrošināt gan aizbildnībā esošā bērna, gan savu bioloģisko bērnu vajadzības (Rīgas bāriņtiesa, 2016).

Raksturojot aizbildņu hobijus un brīvā laika pavadīšanas veidus, diplomdarba autore secina, ka tie ir visai vienvēidīgi, ko var skaidrot ar nepietiekamiem ģimenes finansu līdzekļiem, skat 2.7. att.

2.7.att. Aizbildņu brīvā laika aktivitātes

Analizējot veidus, kā aizbildņi risina grūtības vai problēmas ģimenē, var secināt, ka vairākums aizbildņu meklē atbalstu pie saviem radniekiem vai atbalsta personām, un tikai retos gadījumos cilvēki ir gatavi meklēt profesionālu palīdzību, jo tas nozīmē, ka būs jāatklāj, ka aizbildnis, viņaprāt, nevar pilnvērtīgi rūpēties par savu aizbilstamo.

Kaut arī aizbildņi atzīst, ka viņiem nākas saskarties ar dažāda veida grūtībām, ikdienā rūpējoties par bērniem, tikai nedaudzi no aptaujātajiem aizbildņiem ir gatavi apmeklēt konsultācijas vai kursus, lai papildinātu savas zināšanas bērnu attīstības un audzināšanas jomā (Rīgas bāriņtiesa, 2016). Aizbildņi akcentē, ka grūtības varētu mazināt, ja valsts viņus vairāk atbalstītu tieši ar finansu līdzekļiem.

Lai arī ar kādām grūtībām aizbildņim nāktos saskarties bērna audzināšanā, viņos saglabājas cerība un vēlme ieaudzināt viņiem uzticētajos bērnos tādas vērtības, kā cieņu pret apkārtējiem sabiedrības locekļiem, pirmkārt, jau savas ģimenes locekļiem, atbildību pret viņiem uzticētām lietām un pienākumiem, kā arī vēlmi izglītoties, lai vēlāk varētu strādāt sev tīkamā darbā un spētu nodrošināt jau savus bērnus (Labklājības ministrija, 2008).

Apkopojot pētījumos gūto informāciju, diplomdarba autore secina, ka lielākajai daļai aizbildņu ir kopīgas raksturojošas iezīmes, t.i., aizbildņi ir ģimenes cilvēki, kuru ienākumi ir

pietiekoši bērna pamatvajadzību nodrošināšanai. Nepieciešamības gadījumā aizbildņi atbalstu gūst pie radniekiem vai arī ir gatavi vērsties pēc palīdzības institūcijās, kā arī būtu gatavi apmeklēt izglītojošus kursus.

Diplomdarba autore, izpētot Rīgas pašvaldības atbalsta sistēmu aizbildņiem, ir konstatējusi, ka aizbildņiem tiek sniegti tādi pakalpojumi kā pabalsti un dažādi atbalsta pasākumi, t.i., individuālas pārrunas un ieteikumi dažādu jautājumu kārtošanai; psihoemocionālais atbalsts; izvērtējot ģimenes situāciju un vajadzības, piemeklē atbilstošāko sociālo pakalpojumu. Tāpat aizbildņiem tiek piedāvāts apmeklēt aizbildņu prasmju stiprināšanas programmu: „Bērnu emocionālā audzināšana”, kas nostiprina aizbildņu prasmes, pozitīvas attiecības starp aizbildni un bērnu, palīdz saredzēt bērnu attīstību un prasmes, kā arī apgūt disciplīnas un komunikācijas tehniku.

Tāpat Latvijā ir nevalstisko organizāciju izveidotas vecāku grupas, kas sniedz atbalstu un nepieciešamības gadījumā arī informāciju par turpmākajām atbalsta iespējām.

Diplomdarba autore secina, ka Rīgas pašvaldība sniedz atbalstu aizbildņiem, bet nav izdalīta speciāla palīdzība bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem, t.sk., viņu izglītošana, kas ir nozīmīgs atbalsts bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā.

Nākamajā apakšnodaļā diplomdarba autore veiks normatīvo aktu izpēti, lai secinātu, kādi ir paredzēti konkrēti pasākumi aizbildņu, īpaši aizbildņu, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, atbalstam.

2.3. Normatīvo aktu regulējums par aizbildņu izglītošanu

Šajā apakšnodaļā sniegts ieskats normatīvo aktu regulējumā par aizbildņiem, lai konstatētu, vai normatīvie akti paredz, ka ir nepieciešams izglītēt aizbildņus pirms persona tiek iecelta par aizbildni vai jau aizbildnības laikā.

Rokasgrāmatas „Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē” autori norāda, ka ANO Konvencijā par bērna tiesībām bērns tiek definēts kā katrs bērns, kurš nav sasniedzis 18 gadus, ja nav citi iemesli, kas būtu par pamatu atzīt bērnu par pilngadīgu personu līdz 18 gadu sasniegšanai (Hodgins, Ņūvels, 2002, 7).

Turklāt, saskaņā ar Civillikumu aizbildnība var beigties, kad ir sasniegta pilngadība (Ministru kabinets, 1993).

ANO Konvencija definē, ka bērna ģimene ir atbildīga, lai bērns izdzīvotu, tiktu aizsargāts un attīstītos atbilstoši dabas likumiem par harmonisku personību. Vecākiem nav atļauts būt vardarbīgiem vai pazemot bērnu, izmantojot tās kā disciplinēšanas metodes, bet

gluži pretēji, ir svarīgi bērnu aizsargāt no jebkādas vardarbības, kas ir vērsta pret viņu, pat no ģimenes locekļu puses (ANO, 1989).

Starptautiskais pakts paredz bērna tiesības uz visa veida aizsardzību, ko var sniegt vecāki, citi sabiedrības locekļi un pat valsts (ANO, 1989).

Diplomdarba autore, izpētot Bērnu tiesību aizsardzības likumu, konstatēja, ka visos jautājumos, kur ir iesaistīts jebkurš bērns, viņa tiesības vienmēr ir prioritāras (Saeima, 1998). ANO Konvencija par bērna tiesībām izvirza mērķi izmantot visus paņēmienus, lai realizētu nosacījumu, ka vecāki vai aizbildņi ir tās personas, kuras atbild par audzināšanu un attīstību, un viņi vienmēr centīsies ievērot bērna intereses, jo tas ir viņu augstākais mērķis kā vecākiem attiecībā pret savu bērnu (ANO, 1989).

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likumu bērnam ar īpašām vajadzībām ir tiesības uz vecāku īpašu gādību, kā arī valsts savā ziņā ir atbildīga, lai noritētu bērna ar īpašām vajadzībām sekmīga socializēšanās, kā arī valstij ir jānodrošina viņam izglītību, veselību un citus normatīvajos aktos noteiktos pakalpojumus (Saeima, 1998).

No izklāstīto normatīvo aktu prasībām, diplomdarba autore secina, ka ģimene ir vienīgais un svarīgākais institūts, kas var nodrošināt bērnam pilnvērtīgu attīstību. Valstij un pašvaldībai ir jānodrošina visa veida atbalsts bērna vecākiem vai likumīgajiem aizbildņiem bērnu audzināšanā. Tāpat diplomdarba autore secina, ka aizbildnim ilgstošā laika periodā ir jāveic visas nepieciešamās darbības, lai veicinātu bērna pilnvērtīgu augšanu un attīstību, jo bērna vislabākajām interesēm ir jābūt primārajam apsvērumam visās darbībās, kas saistītas ar bērnu. Turklāt aizbildnim ir svarīgi ņemt vērā padomus un izvērtēt attieksmi aizbilstamā aprūpes un audzināšanas jautājumos.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un Satversme nosaka, ka bērnu un vecvecāku attiecības ir cieši saistītas ar abu pušu vēlmi uzturēt radniecīgas saites (Eiropas Padome, 1997; Satversmes Sapulce, 1922).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa vienā no spriedumiem traktē, ka radniecīgajās saitēs Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija ietver arī ģimenes tuvākos radniekus, jo katram ģimenes loceklim ir nozīmīga loma, lai izveidotu patiesu un tās patiesajai nozīmei atbilstošu ģimenisku kopienu (Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 1979).

Tāpat diplomdarba autore no cita Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma ir konstatējusi, ka bērnu un vecvecāku kontakts ir ģimenes dzīves svarīga sastāvdaļa, un ja vietējās valsts normatīvie akti aizliedz šādu saskarsmi, tas ir uzskatāms par iejaukšanos ANO izdotās konvencijas 8.pantā noteiktajās tiesībās (Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2000).

Diplomdarba autore akcentē Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu, kurā minēts, ka tikai padziļināti izpētot katru atsevišķo ģimenes situāciju, var precīzi noteikt, vai starp bērnu

un viņa radnieku vai personu, kura iecelta par aizbildni, ir izveidojusies patiesa ģimenes dzīve, jo tā ir atkarīga, cik starp šīm personām ir ciešas savstarpējās attiecības (Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2008).

Analizējot normatīvos dokumentus, diplomdarba autore secina, ka vecvecākam, kurš pilda aizbildņa pienākumus, ir pienākums nodrošināt bērnam ģimenisku vidi, kas nozīmē, ka aizbildņiem ir jābūt pietiekošai izpratnei par bērna aprūpi, audzināšanu un viņa emocionālajām vajadzībām, īpaši, ja runā par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem. Aizbildņa izvirzītajām prasībām pret bērnu ir jābūt adekvātām un ir jāveicina bērna izglītošanu un attīstību atbilstoši bērna spējām, jāsekmē bērna iekļaušanos aizbildņa ģimenē un visu bērna pamatvajadzību nodrošināšanu.

ANO Konvencijas par bērna tiesībām 2.panta pirmā daļa kopā ar 3.panta 2.punktu un 4.pantu nosaka Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts pienākumu akceptēt un arī realizēt visiem bērniem visas konvencijā noteiktās tiesības, nevienu nediskriminējot (Hodgins, Ņūvels, 2002, 14).

Starptautiskajā paktā tāpat ir aicināts, lai ikviens bērns bez diskriminācijas būtu aizsargāts kā sevi pasargāt nespējoša būtne (ANO, 1989).

Diplomdarba autore secina, ka valsts nedrīkst diskriminēt nevienu bērnu un tai ir jāsniedz nepieciešamais atbalsts katram bērnam un, protams, arī viņa ģimenei.

Vēl viens no ANO Konvencijas par bērna tiesībām pamatprincipiem, ko aicina realizēt dzīvē, ir katra bērna spējas, kas ir jāattīsta jau bērnībā. Tas nozīmē, ka vecāks vai aizbildnis ir atbildīgs par sava bērna izaugsmi, bet bērna attīstībai ir jānorit atbilstoši viņa veselības stāvoklim, briedumam un konkrētajam bērna vecumposmam (Hodgins, Ņūvels, 2002, 21).

Diplomdarba autore akcentē, ka vecākiem nav jāorientējas tikai uz bērna nākotni, bet jāveltī savs laiks, lai bērns tiktu veiksmīgi audzināts un socializēts visos viņa dzīves brīžos, neatkarīgi kādam vecumposmam viņš konkrētajā brīdī pieder. Diplomdarba autore pievienojas daudzām no Konvencijā noteiktajām prasībām, kas saistītas ar bērnu veselību, izglītību, atbilstošiem sadzīves apstākļiem un atpūtu, ko svarīgi nodrošināt atbilstošā līmenī, lai bērns pilnvērtīgi attīstītos. Piemēram, saskaņā ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām katram bērnam bez izņēmuma ir tiesības uz tādu dzīves līmeni, kas palīdzēs bērnam attīstīties gan fiziski, gan intelektuāli, gan sociāli.

Izpētot Starptautisko paktu attiecībā uz bērniem invalīdiem, diplomdarba autore secina, ka visas Eiropas Savienības dalībvalstis bez izņēmuma ir aicinātas nodrošināt katram bērnam ar invaliditāti attīstīties garīgi, sekmīgi sociāli integrēties, kā arī palīdzēt bērnam attīstīties kā personībai. Tāpat Latvija īpaši ir aicināta atbalstīti šo bērnu ģimenes un

nodrošināt bērniem ar invaliditāti nepieciešamos izglītības, veselības un rehabilitācijas pakalpojumus, kas sekmētu viņu pilnvērtīgāku attīstību (ANO, 1989).

Diplomdarba autore, izpētot Latvijas Republikas likumus un starptautiskos normatīvos aktus, secina, ka bērns neatkarīgi no viņa vecuma, attīstības pakāpes un veselības stāvokļa ir īpašas aizsardzības subjekts. Normatīvie akti uzsver katram pieaugušajam īpaši pievērst uzmanību, kādas ir bērna vislabākās intereses konkrētajā situācijā. Lai ievērotu katra bērna vislabākās intereses, ir jāparedz gan īstermiņa, gan ilgtermiņa pasākumi saistībā ar bērnu. Svarīgi atcerēties, ka bērniem, par kuriem paši vecāki nav varējuši vai nav gribējuši rūpēties, ir īpašākas vajadzības. Jaunie notikumi un satraukumi dzīvē, jo īpaši bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, var kavēt viņu jau traucēto garīgo, fizisko un emocionālo attīstību. Bērnu aizbildņiem ir primārā atbildība par bērna audzināšanu un attīstību.

Starptautiskajos normatīvajos aktos ir uzsvērta prasība valstij sniegt piemērotu palīdzību ģimenēm, īpaši ģimenēm, kurās aug bērni ar invaliditāti. Kaut arī Eiropas Savienība šādu prasību ir iekļāvusi starptautiskajā paktā, izpētot Latvijas Republikas normatīvos aktus, diplomdarba autore nekonstatēja konkrētus pasākumus, kas valstij būtu jāīsteno attiecībā uz šīm ģimenēm. Līdz ar to diplomdarba autore secina, ka normatīvajos aktos nav paredzēts sniegt konkrētu atbalstu aizbildņiem bērnu, jo īpaši ar garīgās attīstības traucējumiem, aprūpē, t.sk., nav paredzēta aizbildņu, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, izglītošana ne pirms aizbildnības nodibināšanas, ne aizbildnības laikā.

Nākamajā nodaļā diplomdarba autore raksturo pētījuma metodes, veiks pētījumā iegūto rezultātu analīzi, un, balstoties uz pētījumā gūtajiem rezultātiem, izstrādās izglītojošo kursu programmu, ko iesniegs ekspertu novērtējumam.

3. BĒRNU AR GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM AIZBILDŅU IZGLĪTOŠANAS NEPIECIEŠAMĪBA UN IESPĒJAS

3.1. Pētījuma metožu apraksts

Diplomdarba autore veica pētījumu ar mērķi izpētīt, vai Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus, un, balstoties uz pētījumā gūtajiem rezultātiem, izstrādāja izglītojošo kursu programmu. Lai realizētu pētījuma mērķi, diplomdarba autore pētījumā izmantoja šādas pētnieciskās metodes:

- teorētiskās literatūras analīze un dokumentu izpēte;
- anketēšana;
- datu statistiskā analīze;
- ekspertatzinums.

Diplomdarba autore pievienojas K. Martinsones, A. Piperes un D. Kamerādes apgalvojumam, ka dokumentu izpēte ir viena no nozīmīgākajām pētīšanas metodēm, kas arī bija par pamatu uzsākt pētījumu, vispirms izmantojot tieši šo pētniecisko metodi (Martinsone, Pipere, Kamerāde, 2016, 263).

A. Geske un A. Grīnfelds skaidro, ka pirms uzsākt pētījumu ir nepieciešams izanalizēt visu iespējamo literatūru ar mērķi noskaidrot, kādus uzskatus pauž nozares pārstāvji par pētāmo jautājumu (Geske, Grīnfelds, 2001, 20).

Diplomdarba autore, analizējot teorētisko literatūru un dokumentus, kā galvenos uzdevumus izvirzīja konstatēt jau izveidojušos situāciju pētāmajā jomā un, vai ir jau veikti pētījumi par diplomdarba autores izvirzīto pētījumu.

Lai izpētītu, vai 22 Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus, un atbildētu uz pētījuma jautājumu, kā optimāli bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem organizēt izglītojošus kursus, diplomdarba autore sagatavoja aptaujas anketu, skat. 1. pielikumu, jo, kā norāda Dz. Albrehta, ar anketas palīdzību var noskaidrot respondentu domas par konkrēto jautājumu (Albrehta, 1998, 56).

Diplomdarba autore, sastādot aptaujas anketu, ņēma vērā ieteikumus izprast aptaujas mērķi un kā turpmāk tiks realizēti aptaujā iegūtie dati, kā arī, vai aptaujas anketā būs iekļauti pētāmās tēmas visaptveroši jautājumi (Marsden, Wright, 2010, 576).

Diplomdarba autore anketā iekļāva deviņus jautājumus, lai noskaidrotu raksturojošu informāciju par aizbildnībā esošajiem bērniem, kā arī pašiem aizbildņiem, viņu izpratni par aizbildnības būtību un garīgās attīstības traucējumu īpatnībām, tās ietekmi uz bērna attīstību.

Tāpat diplomdarba autore, apkopojot anketas datus, veica iegūto datu statistisko analīzi, kas kļuva par pamatu nākošās pētnieciskās metodes izvēlei un pētījuma noslēguma secinājumu izdarīšanai (Martinsone, Pipere, Kamerāde, 2016, 322).

Ar anketas palīdzību, veicot datu statistisko analīzi, diplomdarba autore noskaidroja, vai aizbildņi pirms aizbildnības nodibināšanas bija pilnvērtīgi iepazinušies ar informāciju par bērna veselības stāvokli un attīstību. Gadījumā, ja aizbildnis nebija informēts, ka bērnam ir attīstības traucējumi, vai tas būtu ietekmējis viņa lēmumu kļūt par šī bērna aizbildni. Tāpat diplomdarba autore ar anketas palīdzību noskaidroja aizbildņu izpratni par garīgās attīstības traucējumu būtību, ar bērna nākotni saistītiem jautājumiem, kā arī izprata aizbildņu grūtības, audzinot aizbildnībā esošo bērnu ar dažādu smaguma pakāpi garīgās attīstības traucējumiem.

Galvenais akcents anketā likts uz to, lai diplomdarba autore sasniegtu pētījuma mērķi un konstatētu pašu aizbildņu, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, viedokli, kādas zināšanas viņiem būtu nepieciešamas, lai iespējami pilnvērtīgi rūpētos par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, un, vai bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus. Minētais jautājums ir iekļauts anketā un pēc diplomdarba autores domām ir būtisks, jo, izpētot iepriekšējo gadu ziņojumu par aizbildņiem, diplomdarba autore konstatēja, ka tikai neliels skaits aizbildņu kā palīdzību aizbildnībā esošo bērnu audzināšanā norādīja nepieciešamību apmeklēt izglītojošus kursus vai lūgt palīdzību valsts vai pašvaldības iestādēm.

Diplomdarba autore pēc datu statistiskās analīzes izmantoja ekspertatzinumu, lai pārliecinātos, ka pētījumā iegūtie dati ir ticami (Albrehta, 1998, 83) un diplomdarba autores izstrādātā izglītojošo kursu programma ir objektīva un ar augstāku iespējamību tās izmantošanas paredzētā mērķa sasniegšanai.

Nākamajā apakšnodaļā diplomdarba autore veic pētījumā iegūto rezultātu analīzi ar mērķi noskaidrot, vai Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus, un, balstoties uz pētījumā gūtajiem rezultātiem, izstrādāja izglītojošo kursu programmu.

3.2. Pētījumā iegūto rezultātu analīze

Diplomdarba autore pētījumu uzsāka 2016.gada septembrī, ikdienā strādājot ar bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem, uzraugot aizbildņu pienākumu izpildi un sniedzot viņiem konsultācijas konkrētās situācijās, kas radās aizbildņiem bērnu audzināšanas procesā.

Papildus diplomdarba autore, lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, kā optimāli bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem organizēt izglītojošus kursus, analizēja apkopotos aizbildņu anketās sniegtos datus par Rīgas pašvaldības aizbildņu grūtību iemesliem bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā, esošajām un papildus nepieciešamajām zināšanām bērnu pilnvērtīgākai audzināšanai savā ģimenē.

Apkopojot 22 Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu aizpildītās anketas datus, diplomdarba autore konstatēja, ka pētījumā piedalījās:

- divi aizbildņi, vecumā no 18 līdz 30 gadiem, kuri audzina vienu zēnu un vienu meitenei ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem,
- pieci aizbildņi, vecumā no 31 līdz 40 gadiem, kuri audzina divus zēnus un trīs meitenes ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem,
- pieci aizbildņi, vecumā no 41 līdz 50 gadiem, kuri audzina vienu zēnu ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem, vienu zēnu ar vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem un trīs meitenes ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem,
- desmit aizbildņi, vecumā virs 50 gadiem, kuri audzina trīs zēnus ar vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem, divus zēnus ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem un divas meitenes ar vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem, trīs meitenes ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem.

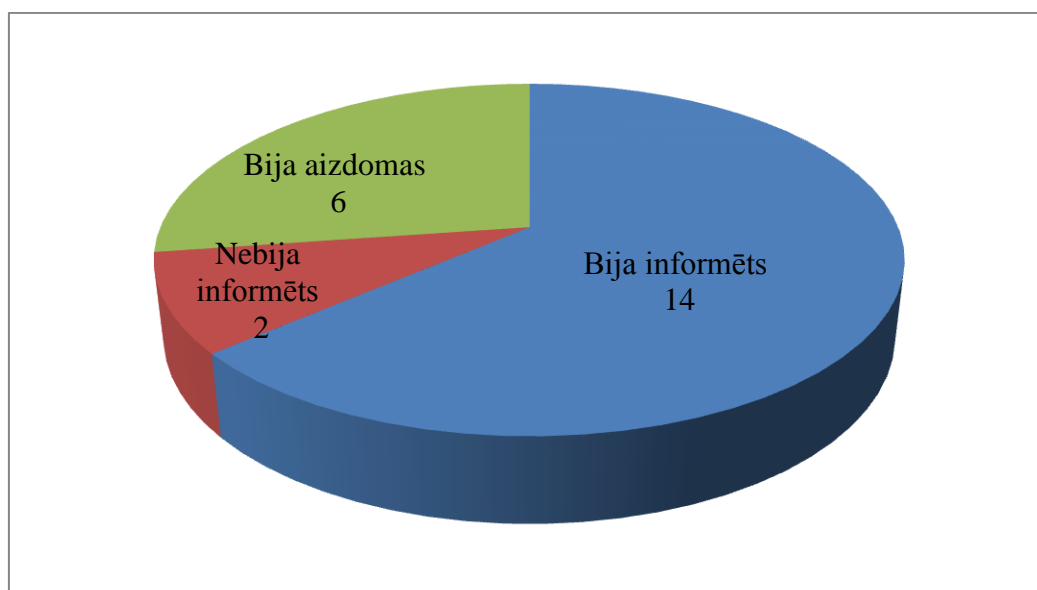
Diplomdarba autore, apkopojot informāciju par aizbildņu radniecību ar bērniem, konstatēja, ka divpadsmit aizbildņi, kuri kļuvuši par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem Rīgas pašvaldībā, ir bērnu vecvecāki, septiņas personas ir citi bērniem tuvi radnieki un tikai trīs ir bērniem svešas personas, kuras nolēmušas kļūt par aizbildņiem.

No aptaujas anketas datiem izriet, ka aizbildnībā ir:

- 12 bērni, vecumā no dzimšanas līdz desmit gadiem, un 4 bērni, vecumā no 11 līdz 18 gadiem, kuriem ir viegli garīgās attīstības traucējumi, t.i., 6 zēni un 10 meitenes,

- 1 bērns, vecumā no dzimšanas līdz desmit gadiem, un 5 bērni, vecumā no 11 līdz 18 gadiem, kuriem ir vidēji smagi garīgās attīstības traucējumi, t.i., 4 zēni un 2 meitenes.

Uz jautājumu, vai pirms aizbildnības nodibināšanas aizbildnis bija informēts par bērna garīgās attīstības traucējumiem, lielākā daļa aizbildņu atbildēja, ka bija informēti vai bija aizdomas, ka bērnam ir attīstības traucējumi. No visiem aizbildņiem tikai daži par to nebija informēti, skat. 3.1. att.

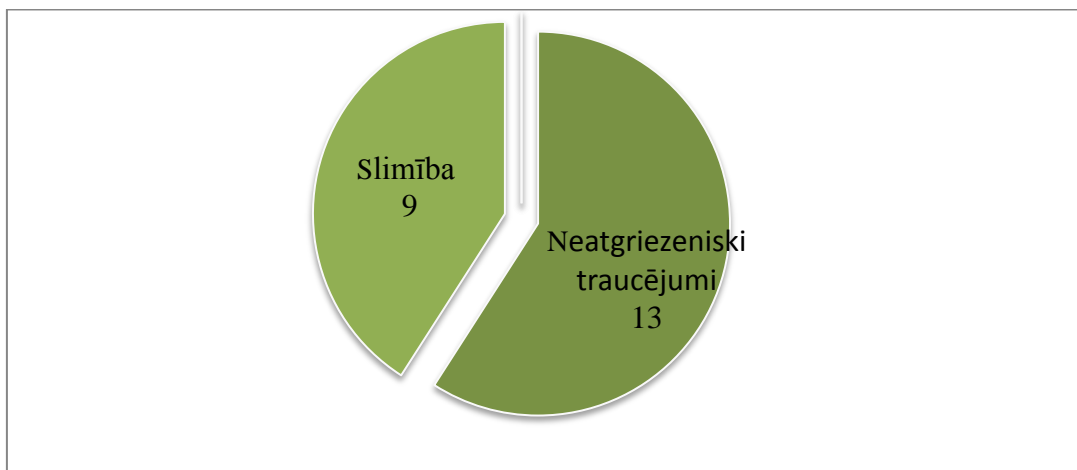

3.1.att. Aizbildņu informētība par bērnu attīstības traucējumiem pirms aizbildnības

Neskatoties uz faktu, ka bija arī tādi aizbildņi, kuriem bija tikai aizdomas vai arī viņi vispār nebija informēti, ka bērniem ir garīgās attīstības traucējumi, lielākā daļa minēto aizbildņu norādīja, ka tas nebūtu ietekmējis viņu izvēli kļūt par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem.

Diplomdarba autore faktu, ka tomēr ir samērā liels skaits to aizbildņu, kuri garīgās attīstības traucējumus traktē kā slimību, varētu pamatot ar to, ka izpratnes trūkums ir saistīts ar aizbildņu vecumu, nevēlēšanos pieņemt garīgās attīstības traucējumu esamības faktu vai traucējumu izpausmes bērniem aizbildņi traktē kā bērnu rakstura iezīmes.

Diplomdarba autore, apkopojot aizbildņu sniegtās atbildes par garīgās attīstības traucējumiem, konstatēja, ka lielāks ir to aizbildņu skaits, kuri tomēr izprot garīgās attīstības traucējumu būtību, skat. 3.2. att.

3.2.att. Aizbildņu viedoklis par garīgās attīstības traucējumu būtību

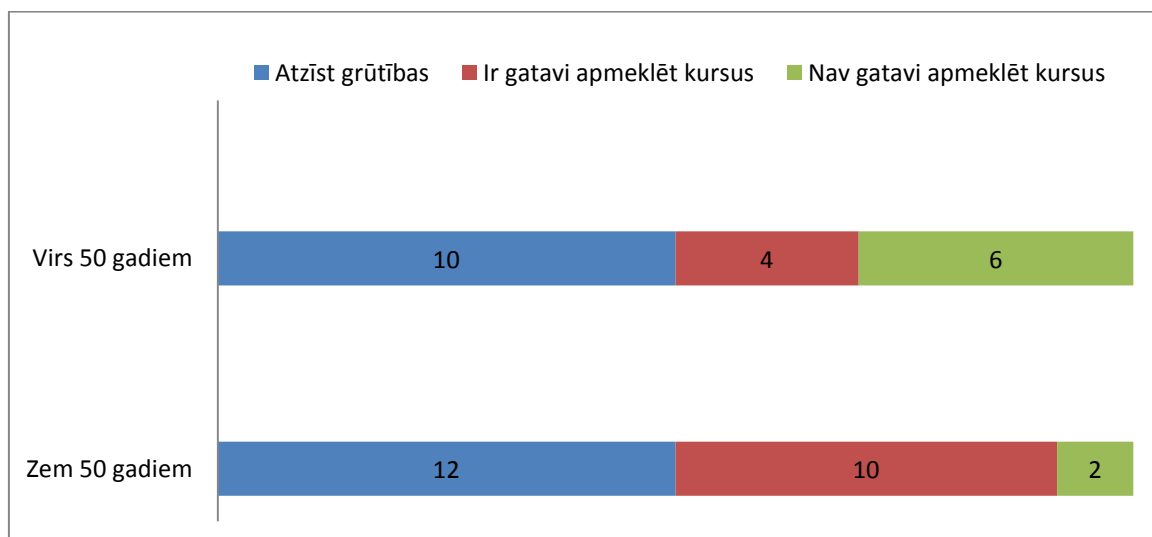
Neskatoties uz to, ka aizbildņi izprot, ka pie garīgās attīstības traucējumiem ir kavēti izzīņas procesi, tomēr vairākums aizbildņu uzskata, ka bērnus, kaut arī viņiem ir garīgās attīstības traucējumi, var veiksmīgi socializēt sabiedrībā un izglītot, protams, izvēloties piemērotu izglītības iestādi un speciālas mācību metodes katram bērnam atbilstoši viņa traucējumu smaguma pakāpei.

No aptaujas anketas atbildēm diplomdarba autore ir secinājusi, ka 16 aizbildņi tomēr nesaskata ģimenes ietekmi uz bērna turpmāko attīstību, jo uzskata, ka tikai skolā ar speciālām metodēm var palīdzēt bērnam attīstīties, jo aizbildņi nav apmācīti, kā to darīt un kā varētu palīdzēt bērnam.

Diplomdarba autore ir secinājusi, ka lielākā daļa aizbildņu, kuri audzina bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem, saskaras ar tādām grūtībām kā:

- zināšanu trūkums par bērna attīstību dažādos vecumposmos;
- neizpratne par bērna neadekvātu rīcību, tās cēloņiem;
- pieredzes trūkums, kā nomierināt bērnu, kad viņš paliek agresīvs, īpaši sabiedriskās vietās;
- sabiedrības locekļu negatīva attieksme, t.i., no iestāžu darbiniekiem, kad aizbildnis ar bērnu apmeklē publiskus pasākumus;
- sadarbības grūtības ar bērna izglītības iestādi, jo pēc aizbildņa uzskatiem nenotiek redzams progress bērna attīstībā;
- atbalsta trūkums bērnu audzināšanā;
- aizbildņi ir noguruši no ikdienas rūpēm un nemitīga uztraukuma par bērna neizprotamu un neadekvātu uzvedību.

Neskatoties uz to, ka visi aizbildņi ir atzinuši un aptaujas anketā norādījuši, viņuprāt, būtiskākās grūtības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā, tomēr ne visi aizbildņi uzskata, ka viņiem būtu nepieciešams apmeklēt izglītojošus kursus, lai novērstu savas minētās grūtības bērna audzināšanā. Apmeklēt izglītojošus kursus nevēlas tieši aizbildņi vecumā virs 50 gadiem, skat. 3.3. att.

3.3.att. Aizbildņu atbildes par izglītojošu kursu apmeklēšanu

Kā norāda aizbildņi, kuri ir izteikuši nepieciešamību apmeklēt izglītojošus kursus, viņi vēlētos iegūt papildus zināšanas par:

- garīgās attīstības traucējumiem;
- bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem izziņas procesu īpatnībām konkrētā vecumposmā;
- atbalsta iespējām dažādās valsts vai pašvaldības iestādēs;
- praktiskām iemaņām, kā reaģēt pie bērna rīcības konkrētās situācijās mājās un sabiedriskās vietās;
- ģimenes atbalstu bērnam iespējami pilnvērtīgi attīstīties un socializēties;
- aizbildņa tiesībām, audzinot bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem;
- sadarbības uzlabošanu ar bērna izglītības iestādi.

Kā diplomdarba autore jau minēja diplomdarba ievadā un teorētiskajā daļā, ir aizbildņi, kuri grūtību brīžos tomēr nav gatavi vērsties pēc palīdzības ārpus ģimenes un draugu loka. Tomēr izpētot aptaujas anketās aizbildņu norādīto nepieciešamo zināšanu apjomu un daudzveidību, lai pilnvērtīgāk rūpētos par aizbildnībā esošajiem bērniem,

diplomdarba autore secina, ka, neskatoties uz dažu aizbildņu nevēlēšanos apmeklēt izglītojošus kursus, tomēr šādu kursu izveide ir nepieciešama un sniegs būtisku atbalstu aizbildņiem viņu pienākumu veiksmīgākā izpildē attiecībā pret aizbildnībā esošajiem bērniem.

Nākamajā apakšnodaļā diplomdarba autore, balstoties uz pētījuma datu analīzi, izstrādā optimālo izglītojošo kursu programmu aizbildņiem, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem.

3.3. Izglītojošo kursu programma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem

ASV, Kanādā, Krievijā, Ukrainā, Baltkrievijā un vairākās Eiropas valstīs jau vairākus gadus darbojas starptautiski atzīta programma „Parent Recourses for Information, Development and Education” („Attīstība, Informācija, Resursi, Izglītība vecākiem”) aizbildņu sagatavošanai un izglītošanai, kuras mērķis ir izvērtēt un sagatavot topošos aizbildņus savu pienākumu veikšanai vēl pirms viņi ģimenē uzņem bērnu (Sivajohanathan, Findlay, Andres, 2014).

Diplomdarba autore ir konstatējusi, ka Latvijā joprojām šī programma nav ieviesta aizbildņu izvērtēšanai un sagatavošanai pirms aizbildnības dibināšanas, kā arī aizbildnības laikā, vienlaikus diplomdarba autore, apkopojot pētījuma rezultātus, kuri balstīti uz bērnu ar garīgās attīstības traucējumu aizbildņu sniegtajiem viedokļiem, un pamatojoties uz ikdienā ar minētajiem aizbildņiem veikto darbu, ir secinājusi, ka Rīgas pašvaldības 22 aizbildņiem, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, ir nepieciešama tūlītēja palīdzība, ko var realizēt kā vienu no Rīgas bāriņtiesas Aizbildnības lietu nodaļas kompetencēm. Līdz ar to diplomdarba autore pētījuma ietvaros, kā atbalstu aizbildņiem, izstrādāja izglītojošu kursu programmu aizbildņiem, ar kuras palīdzību aizbildņi varēs gūt viņiem tik nepieciešamās zināšanas un praktisko pieredzi aizbildnībā esošo bērnu audzināšanā.

Diplomdarba autore pievienojas pedagoģijas doktores R. Andersones atziņai, ka, sastādot programmu, uzmanība īpaši jāpievērš tam, lai cilvēks ne tikai iegūst teorētiskas zināšanas konkrētā jomā, bet arī rūpējas par savu kā personības garīgo attīstību (Andersone, 2007, 4).

Diplomdarba autore, izglītojošo kursu programmā formulēja apgūstamās tēmas, to secību un plānoto laiku konkrētam jautājumam, kā arī aizbildņa apgūstamās zināšanas un prasmes.

Ar programmas palīdzību diplomdarba autore vēlas katrā bērna ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildnī veidot atbildīgu attieksmi pret viņam uzticētajiem pienākumiem, kas sekmēs aizbildnībā esošā bērna pilnvērtīgāku attīstību atbilstoši viņa veselības stāvoklim, attīstības līmenim un spējām.

Diplomdarba autore uzskata, ka programma palīdzēs aizbildņiem saskatīt, ka starp visām grūtībām un ikdienas pārdzīvojumiem, tomēr galvenais ir un paliek bērns, neskatoties, ka viņam ir garīgās attīstības traucējumi, un viņš, iespējams, pēc sabiedrībā izveidotiem ieskatiem negūs tik nozīmīgus sasniegumus kā bērni ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību.

Tā kā ir grūti paredzēt katra aizbildņa uztveres īpatnības, pieredzi, jau esošo zināšanu apjomu, viņa nākotnes plānus un jau esošās dzīves vērtības, diplomdarba autore izglītojošo kursu programmu sastādīja tā, lai aizbildņi, apgūstot to, attīstītu attieksmju kopumu pret aizbildnībā esošo bērnu, attīstītos kā aizbildnis, gūtu pamatu un virzību uz priekšu aizbildnībā esošā bērna audzināšanā, attīstītu priekšstatus par dažādām tēmām un lietām, attīstītu analītiski kritiskās prasmes un prasmes sadarboties ar izglītības iestāžu vai citu valsts vai pašvaldības iestāžu darbiniekiem.

Diplomdarba autore izstrādāja izglītojošo kursu programmu tā, lai aizbildņi, apmeklējot izglītojošos kursus, ne tikai iegūtu konkrētas zināšanas un prasmes, bet, lai rosinātu viņos arī interesi par jaunām zināšanām, rosinātu domāt un meklēt atbildes uz viņiem vēl neatbildētiem jautājumiem, veidotu attieksmes pret aizbildnībā esošo bērnu, tādā veidā sekmējot viņa attīstību un socializēšanos.

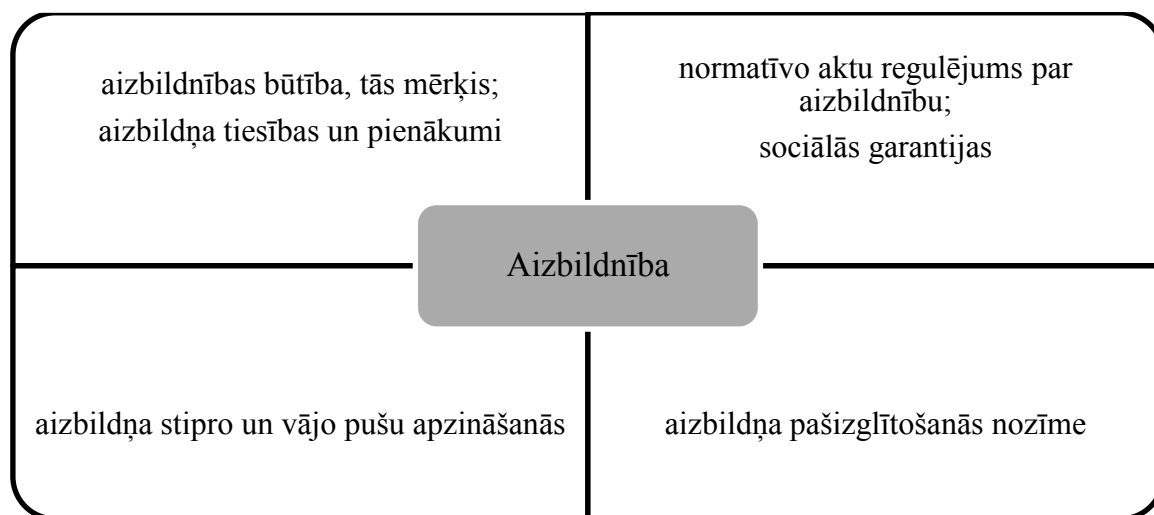
Ar programmas palīdzību katrā aizbildnī ir jāattīsta tādas prioritātes, kā spēja atzīt problēmas un risināt tās, meklēt un pieņemt palīdzību, atbilžu meklēšana uz vēl nezināmiem jautājumiem, ģimenes atbalsta gūšana, apzināties, ka paši arī ir atbildīgi par savu tālākizglītošanos, iespējams, visas aizbildnības laikā, kas norāda par aizbildņa attieksmju nopietnību pret sevi, pārējiem ģimenes locekļiem un, galvenokārt, aizbildnībā esošo bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem.

Diplomdarba autore, izanalizējot aptaujas anketā sniegtās 22 Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņu atbildes, izstrādāja izglītojošos kursus programmu aizbildņiem, skat. 2. pielikumu.

Diplomdarba autores izstrādāto izglītojošo kursu programmu 22 Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem paredzēts apgūt 70 stundās, katrā grupā 11 cilvēki, balstoties uz strukturētu plānu un visiem labi zināmām un iedarbīgām metodēm, t.sk., arī tikšanās ar dažādu nozaru pārstāvjiem, kuri palīdzēs aizbildņiem gūt zināšanas un

praktiskas iemaņas viņiem tik aktuālos jautājumos, kā arī gūt risinājumus uz viņu problēmām vai atbildes uz neatbildētiem jautājumiem.

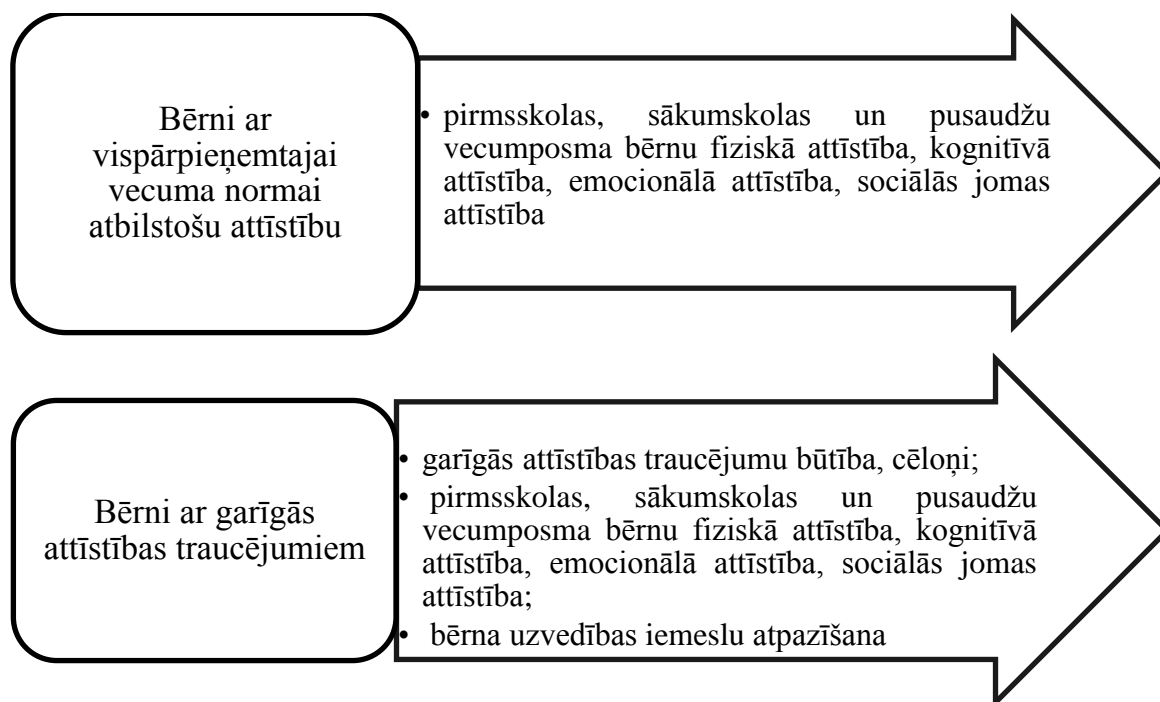
Izglītojošo kursu programmā ir ietvertas astoņas tēmas, pēc kuru apgūšanas, aizbildņi ne tikai gūs teorētiskās zināšanas, bet arī praktiskas iemaņas konkrētu jautājumu risināšanā. Sākot apmeklēt izglītojošos kursus, vispirms aizbildņi tiks iepazīstināti ar aizbildnību saistītiem jautājumiem, skat. 3.4. att.

3.4. att. Aizbildnības tēma

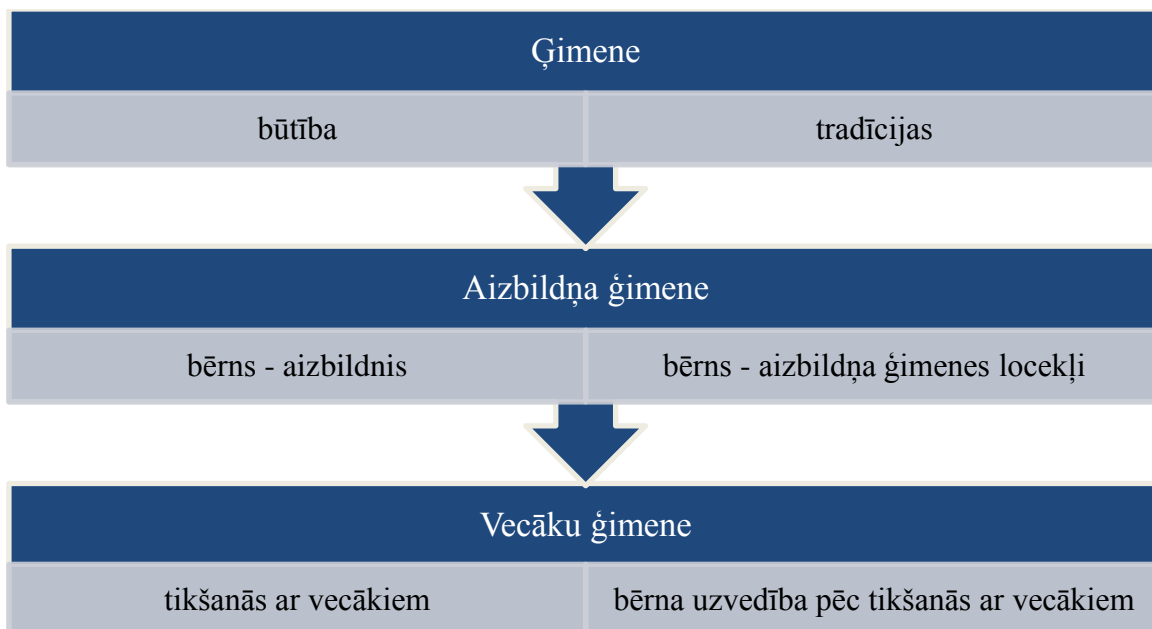
Diplomdarba autore uzskata, ka būtiski ir sniegt aizbildņiem zināšanas par bērna izcelsmi, jo, iepazīstot savu aizbildnībā esošo bērnu, aizbildņi labāk izpratīs bērna uzvedību ietekmējošos faktoros, veidu, kā pilnvērtīgāk nodrošināt viņam pamatvajadzības. Nozīmīgi ir apgūt dažādas audzināšanas metodes un pozitīvās disciplinēšanas metodi. Tāpat, aizbildņiem tiks skaidrots par bērna dienas plāna nozīmīgumu un to, kā labāk iesaistīt ģimenes locekļus aizbildnībā esošā bērna ikdienas aprūpē, lai pats aizbildnis varētu veltīt laiku tikai savām vajadzībām, lai tādējādi atpūstos un ar jauniem spēkiem varētu turpināt pilnvērtīgi rūpēties par bērnu.

Apgūstot nepieciešamās zināšanas par aizbildnību, bērna izcelsmi un sākot iepazīt sevi kā aizbildni, diplomdarba autore piedāvā aizbildņiem apgūt vai papildināt zināšanas par bērnu attīstību visos vecumposmos, raksturojot bērnus ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību un bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, skat. 3.5. att.

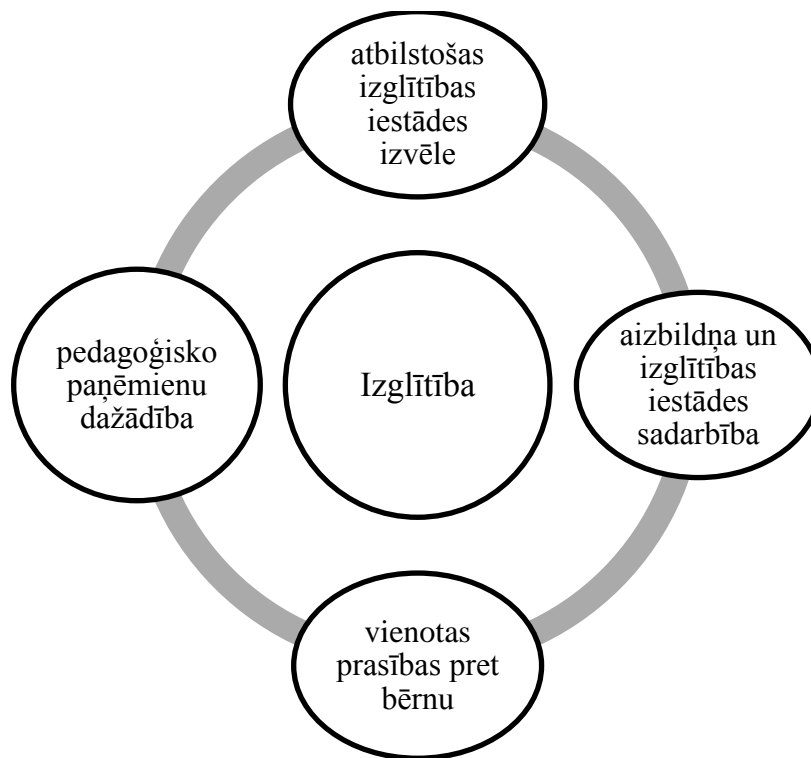
3.5. att. **Bērnu raksturojums**

Izglītojošo kursu programmā ir iekļautas arī nodarbības par ģimeni, par paša aizbildņa ģimeni, tās tradīcijām un aizbildnībā esošā bērna veiksmīgāku iekļaušanu tajā, paša aizbildņa attiecībām ar bērnu, kā arī par bērna vecāku ģimenes tuvāku iepazīšanu un kontaktu uzturēšanas nozīmīgumu, skat. 3.6. att.

3.6. att. **Ģimenes tēma**

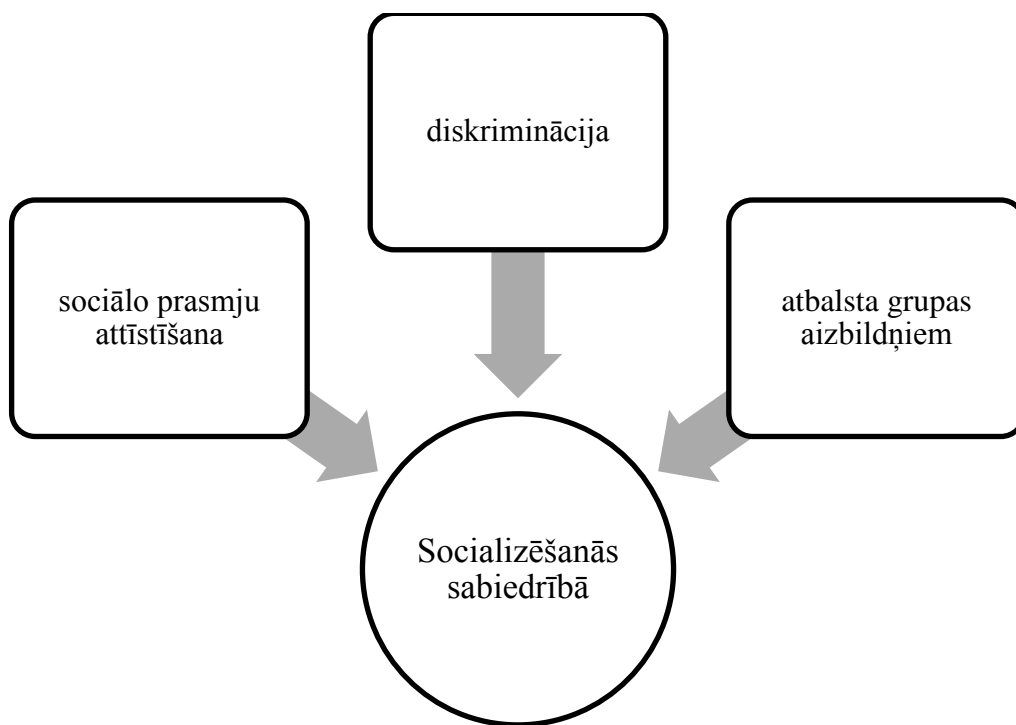
Kā vēl vienu būtisku tēmu, kas iekļauta izglītojošo kursu programmā, diplomdarba autore vēlas izcelt izglītību. Ņemot vērā, ka daudzi aizbildņi minēja grūtības sadarboties ar bērna izglītības iestādi, diplomdarba autore vēlas aizbildņiem sniegt zināšanas par to, cik svarīgi bērna pilnvērtīgai attīstībai un socializēšanai ir pozitīva ģimenes un izglītības iestādes sadarbība, skat.3.7. att.

3.7. att. **Izglītības tēma**

Diplomdarba autore uzskata, ka būtiski ir izglītēt aizbildņus arī par sadarbības iespējām ar dažādām pašvaldības un valsts iestādēm, kā arī nevalstiskām organizācijām, tādējādi grūtību brīžos atrodot piemērotāko atbalsta veidu problēmu pārvarēšanai.

Tāpat, ir svarīgi, ka aizbildņi attīstītu savas sociālās prasmes, jo socializējoties paši, viņi veiksmīgāk socializētu arī savus aizbildnībā esošos bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem. Diplomdarba autore secina, ka šim jautājumam ir jāpievērš uzmanība, jo vairāki aizbildņi, baidoties no sabiedrības nosodījuma vai negatīvas attieksmes, neapmeklē kultūras un, skolas organizētos, publiskos pasākumus, kas arī ir viens no iemesliem, kas apgrūtina izglītības iestādes un ģimenes sadarbību, skat. 3.8. att.

3.8. att. Bērna socializēšanās sabiedrībā

Diplomdarba autore uzskata, ka izglītojošo kursu programmu nepieciešams apmeklēt regulāri, ievērojot noteikto stundu skaitu.

Lai arī katrs aizbildnis audzina bērnu tikai ar viņam vienam raksturīgu veselības stāvokli, attīstības traucējumu izpausmēm, spējām un rakstura iezīmēm, tomēr visiem aizbildņiem ir nepieciešams gūt vienas un tās pašas pamatzināšanas un pieredzi, vienotu izpratni, jo bērna pamatvajadzību nodrošināšana, attīstības veicināšana un ģimenes atbalsts ir nepieciešams visiem aizbildņībā esošajiem bērniem. Strādājot grupās ar pārējiem aizbildņiem, palīdzēs katram vairāk iepazīt sevi, savas reakcijas, tādā veidā pilnveidojot sevi kā personu. Tāpat būs iespēja aktīvi līdzdarboties, aktualizēt savas ikdienas grūtības un uzklaut citu aizbildņu pieredzi šo jautājumu risināšanā, kas savukārt dos spēku un iedrošinājumu mainīt kaut ko līdzšinējā darbībā un atgūt drosmi un ticību saviem spēkiem.

Diplomdarba autore izstrādāto izglītojošo kursu programmu iesniedza ekspertu novērtējumam pēc kopīgas vērtējuma skalas, lai izstrādātais materiāls būtu objektīvi pārbaudīts, un aizbildņi gūtu zināšanas un prasmes turpmākajam darbam atbilstoši viņu vajadzībām, skat. 3. pielikumu.

Diplomdarba autore izstrādāto izglītojošo kursu programmu iesniedza trīs ekspertu vērtējumam, izvirzot piecus kritērijus:

- izglītojošo kursu programma ir aktuāla aizbildņiem, kuri audzina bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem;
- izglītojošo kursu programmas saturs ir sistemātisks un kursiem paredzētais laiks ir pietiekošs;
- apgūstamās zināšanas ir daudzveidīgas un piemērotas paredzētajai auditorijai;
- paredzēta iespēja apgūt praktiskās iemaņas;
- nodarbības metodes ir piemērotas, lai sekmīgi apgūtu paredzētās zināšanas un prasmes.

Diplomdarba autore secina, ka ekspertu atzinums par izstrādāto izglītojošo kursu programmu ir pozitīvs, izņemot izteiktos ieteikumus paredzēt vairāk nodarbību skaitu praktisko iemaņu apgūšanai, kā arī vairāk ieplānot praktiskās nodarbības, sadarbojoties ar kompetentām iestādēm.

Diplomdarba autore piekrīt ekspertu vērtējumam, ka izglītības programmas apgūšanai nepieciešams veltīt lielāku stundu skaitu un dažādot nodarbības metodes, ņemot vērā, ka aizbildņi audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem un katra aizbildņa esošās zināšanas, pieredze un vajadzības ir atšķirīgas. Akceptējot visu ekspertu ieteikumus, diplomdarba autore veica korekcijas izstrādātajā izglītojošo kursu programmā.

Ieteikumi aizbildņu ģimenēm

Diplomdarba autore, izpētot teorētisko literatūru, normatīvos aktus, aptaujas anketu rezultātus, izveidoja divdesmit deviņus ieteikumus aizbildņiem, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem.

Attiecībā uz bērnu attīstības veicināšanu, diplomdarba autore iesaka:

- regulāri izglītoties pašiem aizbildņiem, studējot jaunāko speciālo literatūru;
- piedalīties dažādos izglītojošosursos un semināros;
- meklēt speciālistu atbalstu, risinot aktuālus jautājumus;
- pierakstīt bērna attīstības dinamiku, sasniegumus un problēmas;
- izvēlēties bērna veselības stāvoklim, spējām un attīstībai piemērotu izglītības iestādi;
- uzturēt regulāru kontaktu un konsultēties ar bērna skolotāju par palīdzību bērnam viņa attīstībā.

Attiecībā uz bērnu audzināšanu, diplomdarba autore aizbildņiem iesaka:

- katrā situācijā atcerēties, ka bērnam nepieciešams izjust mīlestību, cieņu un atbalstu;
- svarīgi to bērnam arī izrādīt, apskaujot bērnu vai pasakot uzslavu, tādējādi veidojot bērnā pašapziņu;
- mācīties pašiem aizbildņiem atzīt savas kļūdas un atvainoties par tām bērnam;
- klausīties bērnā un censties izprast viņa emocijas, jūtas, respektēt un atbalstīt tās;
- noteikt un izskaidrot bērnam saprotamā veidā pieņemamas uzvedības normas;
- ievērot bērnam dienas režīmu, kas palīdzēs viņam justies droši;
- pieņemt bērna attīstības traucējumus un neuzlikt bērnam nesamērīgas prasības;
- veltīt laiku tikai bērnam, atpūšoties vai darbojoties ar viņu;
- atrast laiku sev, lai atgūtu spēkus rūpēties par bērnu;
- bērna audzināšanā izmantot tikai pozitīvo disciplinēšanu, t.i., uzslavēt bērnu ne tikai par sasniegto rezultātu, bet arī par centieniem to sasniegt; koncentrēties uz bērna stiprajām pusēm un pozitīvo uzvedību.

Attiecībā uz bērnu pozitīvās uzvedības veicināšanu, diplomdarba autore aizbildņiem iesaka izstrādāt uzvedības kalendāru kopā ar bērnu:

- bērnam saprotamā veidā izskaidrot, kādu uzvedību no viņa aizbildnis sagaida;
- vienoties ar bērnu par apbalvojumu, ko viņš saņems par labu uzvedību;
- kopā ar bērnu izstrādāt kalendāru, kur ar attiecīgu simbolu katru dienu tiek apzīmēta bērna labā uzvedība, pēc pāris dienām tos saskaitīt un par labu uzvedību apbalvot bērnu.

Ņemot vērā, ka vairākās aizbildņu anketās tika norādītas grūtības sadarbībā ar bērna izglītības iestādi, diplomdarba autore izstrādāja desmit ieteikumus aizbildņiem par šo tēmu:

- audzināt bērnā cieņu pret skolotājiem;
- interesēties par bērna sasniegumiem;
- meklēt aizbildnim piemērotākos sadarbības veidus ar skolu;
- piedalīties bērna individuālā izglītības plāna izstrādē;
- informēt skolotāju par bērna sasniegumiem, uzvedību un mācīšanās metodēm mājās;
- apmeklēt vecāku sapulces;
- izteikt piedāvājumus bērna uzvedības un izglītošanas procesam;

- saskaņot savas cerības bērna attīstībā un izglītošanā ar skolas uzdevumiem un bērna reālajām spējām;
- apgūt sava bērna izglītošanai piemērotākās metodes;
- piedalīties skolas pasākumu organizēšanā.

Diplomdarba autore vēlas uzsvērt, ka aizbildnim, izvēloties piemērot praksē kādu no izteiktajiem ieteikumiem, ir jāņem vērā bērna attīstības līmenis, veselības stāvoklis un spējas.

NOBEIGUMS

Diplomdarba autore uzskata, ka neatkarīgi no tā, vai bērnam ir vai nav garīgās attīstības traucējumi un, vai bērns dzīvo ar vecākiem vai aizbildņa ģimenē, viennozīmīgi ģimene ir vienīgā un pati nepieciešamākā bērna vajadzība.

Diplomdarbs ir veltīts bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem un viņu aizbildņiem, liekot īpašu uzsvāru uz aizbildņu izglītošanu, jo aizbildnībā esošu bērnu vajadzībām atbilstošu aprūpi un audzināšanu var nodrošināt tikai izglītoti un kompetenti aizbildņi, kuri spēj mīlēt, attīstīt un aizsargāt aizbildnībā esošo bērnu.

Diplomdarba autore, uzsākot diplomdarba izstrādi, izvirzīja mērķi noskaidrot, vai Rīgas pašvaldības bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem nepieciešams organizēt izglītojošus kursus, un izstrādāt izglītojošo kursu programmu.

Diplomdarba autore uzskata, ka mērķis tika sasniegts, veicot vairākus uzdevumus – analizējot teorētiskās atziņas un normatīvos aktus pētījuma temata jomā; anketējot bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņus un analizējot viņu atbildes; analizējot Rīgas pašvaldības aizbildņu grūtību iemeslus bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā, esošās un papildus nepieciešamās zināšanas bērnu pilnvērtīgākai audzināšanai savā ģimenē; izstrādājot izglītojošo kursu programmu aizbildņiem un iesniedzot to ekspertu vērtējumam.

Analizējot teorētiskās atziņas un normatīvos aktus pētījuma temata jomā, diplomdarba autore salīdzināja bērnu ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību un bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem fizisko, kognitīvo, emocionālo un sociālās jomas attīstību pirmsskolas, sākumskolas un pusaudžu vecumposmos. Tāpat diplomdarba autore izpētīja ģimenes nozīmi bērna attīstībā un socializēšanā, raksturoja aizbildnības būtību un Rīgas pašvaldības aizbildņus, kā arī deva ieskatu normatīvo aktu regulējumā par aizbildnību.

Diplomdarba autore, lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, sastādīja aptaujas anketu, anketēja 22 Rīgas pašvaldības aizbildņus, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem, un veica anketas atbilžu analīzi. Diplomdarba autore uzskata, ka anketēšanas rezultātu ticamība ir augsta, jo pētījumā piedalījās visi Rīgas pašvaldības aizbildņi, kuri audzina bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem.

Tāpat diplomdarba autore ar anketēšanas metodes palīdzību noskaidroja Rīgas pašvaldības aizbildņu izpratni par garīgās attīstības traucējumiem, viņu grūtību iemeslus bērnu audzināšanā, esošās un papildus nepieciešamās zināšanas bērnu pilnvērtīgākai audzināšanai savā ģimenē.

Minētā informācija un ikdienas darbā ar aizbildņiem gūtā pieredze, diplomdarba autorei palīdzēja realizēt pēdējo uzdevumu, t.i., izstrādāt izglītojošu kursu programmu bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem.

Iesniedzot izstrādāto izglītojošo kursu programmu ekspertu vērtējumam, diplomdarba autore guva pārliecību par tās nepieciešamību un nozīmīgumu bērnu ar garīgās attīstības traucējumu aizbildņu attīstībā un izglītošanā, kas savukārt palīdzēs pilnvērtīgāk attīstīties un socializēties arī aizbildnībā esošajiem bērniem. Minēto apstiprina ekspertu pozitīvais atzinums un uz ekspertu sniegtajiem ieteikumiem, diplomdarba autores veiktās korekcijas pilnvērtīgākai izglītojošo kursu programmas izstrādei.

Diplomdarba autore secina, ka:

- bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir nepieciešama īpaša aprūpe un bieži vien nestandarta audzināšanas metodes, ievērojot viņu veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni;
- aizbildņi ir personas, kuras ar vislabākajiem nodomiem ir uzņēmušās rūpes par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, bet ne vienmēr līdz galam ir izpratušas situācijas nozīmīgumu un bieži vien jūtīgi reaģē uz apkārtējo cilvēku vēlmi palīdzēt;
- aizbildņiem viennozīmīgi ir nepieciešams atbalsts (konsultācijas, semināri, kursi, pieredzes apmaiņa) bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā un socializēšanā;
- izstrādātā izglītojošo kursu programma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem ir novitāte, kas palīdzēs aizbildņiem pilnvērtīgāk rūpēties par aizbildnībā esošajiem bērniem un gūt atbalstu bērnu audzināšanā un socializēšanā.

Līdz ar to ir sasniegts diplomdarba mērķis un atbildēts uz pētījuma jautājumu, kā optimāli bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem organizēt izglītojošus kursus, jo ir izstrādāta bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem paredzētā izglītojošo kursu programma, ar kuras palīdzību tiks paaugstinātas aizbildņu zināšanas un kompetences, pilnveidotas viņu attieksmes, vērtības un sadarbības prasmes konkrētās jomās, tādā veidā palīdzot viņiem pilnvērtīgāk rūpēties par aizbildnībā esošajiem bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.

Turpmākajā pētījumā tiks analizēta izglītojošo kursu programmas īstenošanas gaita un ietekme uz aizbildņu pienākumu pildīšanu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Ainsworth, P., Baker, P.C. (2004). *Understanding Mental Retardation. A resource for parents, caregivers and counselors* [tiešsaiste]. ASV: University Press of Mississippi. Pieejams: <https://www.amazon.com/Understanding-Mental-Retardation-Health-Sickness/dp/1578066476> (Tiešsaistē skatīts 11.10.2017.) 200 lpp.
2. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: SIA „Mācību grāmata”. 104 lpp.
3. Andersone, R. (2007). *Izglītības un mācību priekšmetu programmas*. Rīga: RaKa. 202 lpp.
4. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments. (2007). *Lēmums lietā Nr.SKA-144/2007*. Rīga: Augstākā tiesa.
5. *Bērnu tiesību aizsardzības likums* [tiešsaiste]. Likums, 22.07.1998., Rīga: Saeima. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> (Tiešsaistē skatīts 18.10.2017.)
6. Baka, A., Grunevalds, K. (1998). *Grāmata par aprūpi*. Rīga: Preses nams. 327 lpp.
7. Baldiņš, A., Raževa, A. (2001). *Skolas un ģimenes sadarbība*. Rīga: Pētergailis. 81 lpp.
8. *Bāriņtiesu likums* [tiešsaiste]. Likums, 01.01.2007., Rīga: Ministru kabinets. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=139369> (Tiešsaistē skatīts 18.10.2017.)
9. Bethere, D., Līdaka, A., Plostniece, A., Ponomarjova, J., Striguna, S. (2013). *Informatīvs materiāls vecākiem, kas audzina bērnus ar autisma spektru* [tiešsaiste]. Liepāja: Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorija. Pieejams: [file:///C:/Users/user/Downloads/met_mat_vecakiem_autisms%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/met_mat_vecakiem_autisms%20(1).pdf) (Tiešsaistē skatīts 10.10.2017.) 30 lpp.
10. Bibby, A., Davey, M., Hudson-Vaux, D., Miller, S. Morling, E., Stitt, C. (2005). *Supporting Children with Behaviour difficulties*. D.Fulton publishers Ltd. 102 lpp.
11. Brock, St. E. (2007). *Human Development and Learning* [tiešsaiste]. [PowerPoint slides].Pieejams:<http://www.csus.edu/indiv/b/brocks/courses/eds%20248/6%20adhd.id/adhd.%20id.pdf> (Tiešsaistē skatīts 12.10.2017.)
12. *Convention on the Rights of the Child* [tiešsaiste]. Konvencija, 20.10.1989., ANO. Pieejams: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> (Tiešsaistē skatīts 19.10.2017.)
13. Čapkeviča, O. (2008). *Bērnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem audzināšana un apmācība*. Rēzekne: AR Izdevniecība. 81 lpp.

14. Danielsa, E. R., Stelforda, K. (1999). *Iekļaujošas klases radīšana*. Rīga: Sorosa fonds – Latvija. 276 lpp.
15. *Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija* [tiešsaiste]. Konvencija, 27.06.1997., Eiropas Padome. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> (Tiešsaistē skatīts 16.10.2017.)
16. Eiropas Cilvēktiesību tiesa. (1979). *Spriedums lietā „Marckx pret Beļģiju”*. Eiropas Savienība.
17. Eiropas Cilvēktiesību tiesa. (2000). *Spriedums lietā „L. pret Somiju”*. Eiropas Savienība.
18. Eiropas Cilvēktiesību tiesa. (2008). *Spriedums lietā „Jucius un Juciuviene pret Lietuvu”*. Eiropas Savienība.
19. Freimanis, I. (2007). *Ieskats speciālās skolas darbā*. Rīga: Raka. 272 lpp.
20. Geske, A., Grīnfelds, A. (2001). *Izglītības pētījumu metodoloģija un metodes*. Rīga: RaKa. 108.lpp.
21. Grunevalds, K. (2003). *Dzīves apstākļu normalizēšana personām ar garīga rakstura un citiem funkcionāliem traucējumiem*. Rīga: Velku fonds. 94 lpp.
22. Grunevalds, K. (1994). *Apmācību kurss personālam garīgi atpalikušu bērnu un jauniešu iestādēs*. Rīga: Zvaigzne ABC. 134 lpp.
23. Hodgins, R., Ņūvels, P. (2002). *Rokasgrāmata „Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”*. Ženēva: Apvienoto Nāciju Bērnu fonds. 77 lpp.
24. Kolodijčuks, B. (2011). *Tur, kur ir mīlestība, ir Dievs*. Rīga: Kala raksti. 347 lpp.
25. Labklājības ministrija. (2008). *Gala ziņojums „Ārpusģimenes aprūpes un adopcijas sistēmas izpētes un ieteikumi tās pilnveidošanai”* [tiešsaiste]. Pieejams: www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/arpugimene_izpete.pdf (Tiešsaistē skatīts 06.10.2017.)
26. Landrāte, E., Tūbele, S. (2011). *Autisms un saskarsme*. Rīga: RaKa. 212 lpp.
27. Lane, S. J., Bundy, A. C. (2012). *Kids Can Be Kids: A Childhood Occupations Approach* [tiešsaiste]. USA: F.A. Davis company. Pieejams: <https://books.google.lv/books?id=9X32AAAAQBAJ&pg=PA539&dq=Sebastian,+Intellectual+Disability:+What+it+is+and+What+it+is+Not&hl=lv&sa=X&ved=0ahUKEwjFoPmMp6fWAhUEDZoKHT23AuoQ6AEIPTAD#v=onepage&q&f=false> (Tiešsaistē skatīts 12.10.2017.) 638 lpp.
28. *Latvijas Republikas Civillikums* [tiešsaiste]. Likums, 01.09.1993., Rīga: Ministru kabinets. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90223> (Tiešsaistē skatīts 17.10.2017.)

29. *Latvijas Republikas Satversme* [tiešsaiste]. Satversme, 07.11.1922., Rīga: Satversmes Sapulce. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> (Tiešsaistē skatīts 17.10.2017.)
30. Liepiņa, S. (2008). *Speciālā psiholoģija*. Rīga: RaKa. 397 lpp.
31. Lūse, J., Miltiņa, I., Tūbele, S. (2012). *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RaKa. 527 lpp.
32. Marsden, P. V., Wright, J. D. (2010). *Handbook of survey research*. England: Emerald Group Publishing Limited [tiešsaiste]. Pieejams: https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=mMPDPXpTP-0C&oi=fnd&pg=PA263&dq=jon+krosnick+questionnaire+design&ots=i5P-D5Grzo&sig=qI4DoWo6TB_x1KjoTLy8PrE4nIQ&redir_esc=y#v=onepage&q=resources&f=false (Tiešsaistē skatīts 03.11.2017.) 886 lpp.
33. Martinsone, K., Pipere, A., Kamerāde, D. (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa. 546.lpp.
34. Miezīte, S., (2002). *Skola visiem. Palīgs pedagogiem, psihologiem un vecākiem*. Rīga: Skolu atbalsta centrs. 391 lpp.
35. Nikiforovs, O. (2014). *Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju diagnostika*. Rīga: RaKa. 56 lpp.
36. *Pāvesta Jāņa Pāvila II apustuliskais vēstījums Familiaris Consortio par kristīgas ģimenes uzdevumiem mūsdienu pasaulē*. (2000). Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja. 103 lpp.
37. Perske, R. (2004). *Cerība. Palīgs ģimenēm, kurās ir bērni ar īpašām vajadzībām*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds. 167 lpp.
38. Rīgas bāriņtiesa. (2017). *Pārskats par Rīgas bāriņtiesas darbu 2016.gadā* [tiešsaiste]. Pieejams: <https://pasvaldiba.riga.lv/LV/PostingData/News/2017/3/pr-berni-arpusgimenes-aprupe.htm?Date=22.03.2017> (Tiešsaistē skatīts 08.10.2017.)
39. Rīgas bāriņtiesa. (2017). *Bāriņtiesas pārskats par darbu 2016.gadā* [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/?doc=4738&page=> (Tiešsaistē skatīts 08.10.2017.)
40. Roge, J.Ū., Mēlere, B. (2003). *Citādi bērni. Kā saprasties ar bērniem, kuri neietilpst valdošo priekšstatu rāmjos*. Rīga: Jumava. 117 lpp.
41. Sivajohanathan, D., Findlay, I. M., Andres, R. (2014). *Parent Resources for Information, Development, and Education: Pre-Service Evaluation* [tiešsaiste]. Canada: University of Saskatchewan. Pieejams: <http://www.usask.ca/cuistr/sites/default/files/Parent%20Resources%20for%20Informat>

- ion,%20Development,%20and%20Education-%20Pre-Service%20Evaluation.pdf
(Tiešsaistē skatīts 20.10.2017.) 68 lpp.
42. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC. 158 lpp.
43. Teivāns, E.(1994). *Ievads speciālajā pedagogijā*. Rīga: Zvaigzne ABC. 22 lpp.
44. Tereško, A., Kondrova, A., Rozenfelde, M., Želve. I. (2013). *Metodiskais materiāls pedagogiem izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem sociālo prasmju, uzvedības un mācību sasniegumu izvērtēšanai* [tiešsaiste]. Rīga: VISC. Pieejams:<http://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/esfpr/VISC%204.3%20-%20metod%20mater%20pedagogiem%20-%20garigas%20attiestibas%20trau.pdf> (Tiešsaistē skatīts 06.10.2017.) 83 lpp.
45. Tūbele, S., Šteinberga, A. (2004). *Ievads speciālajā pedagogijā*. Rīga: RaKa. 112 lpp.
46. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. (2008). *Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem* [tiešsaiste]. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/metodiskie_ieteikumi_darba_ar_berniem/?doc=818 (Tiešsaistē skatīts 06.10.2017.)
47. Valsts izglītības satura centrs. (2013) *Vadlīnijas bērnu un pusaudžu izvērtēšanai* [tiešsaiste].Pieejams:http://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/vadlinijas_attistibai.pdf (Tiešsaistē skatīts 09.10.2017.)
48. Vīgante, R. (1999). *Bērnu valodas traucējumu diagnosticēšana un valodas attīstības sekmēšana* (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitāte. 126 lpp.
49. Vuorinens, R., Tūnala, E. (1999). *Psiholoģijas pamati. Cilvēka attīstības posmi*. Rīga: Zvaigzne ABC. 146 lpp.
50. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka. 291 lpp.
51. Žimante, K. (2012). *Pedagoga profesionāla darbība skolēnu individuālo mācīšanās spēju attīstībā* [tiešsaiste]. (PowerPoint prezentācija). Pieejams: <http://www.slideserve.com/summer/kaiva-mante-smilten-2012-gada-14-mart> (Tiešsaistē skatīts 13.10.2017.)
52. Žukovs, L. (1997). *Ievads pedagogijā*. Rīga: RaKa. 234 lpp.
53. Аверин, В. А. (2000). *Психология развития ребенка*. СПб.: Изд-во Михайлова В.А. 59 lpp.
54. Ильин, Е. П. (2000). *Психология воли*. СПб.: Питер. 288 lpp.
55. Карвасарский, Б. Д. (2004). *Клиническая психология* [tiešsaiste]. Pieejams: <http://bookap.info/genpsy/clinpsy/load/doc.shtm> (Tiešsaistē skatīts 15.10.2017.) 539 lpp.

56. Коллектив авторов. (2010). *Специальная психология: Шпаргалка* [tiešsaiste].
Pieejams:http://bookap.info/klinika/avtorov_spetsialnaya_psihologiya_shpargalka/load/rtf.shtm (Tiešsaistē skatīts 15.10.2017.) 33 lpp.
57. Мэш, Э., Вольф, Д. (2003). *Детская патопсихология* [tiešsaiste]. Pieejams:
<http://bookap.info/genpsy/kidspat/load/doc.shtm> (Tiešsaistē skatīts 16.10.2017.) 517 lpp.
58. Назарова, М. И. (2000). *Специальная педагогика*. Москва: Академия. 390 lpp.
59. Рубенштейн, С. Я. (1986). *Психология умственно отсталого школьника*. Москва: Просвещение. 191 lpp.

PIELIKUMS

APTAUJAS ANKETA

Labdien, cien. respondent!

Lūdzu Jūs atbildēt uz anketas jautājumiem par aizbildnības norisi. Aptauja ir anonīma un tās rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā manā Diplomdarbā. Lūdzu savu atbildi atzīmē ar “X”. Uz jautājumu var sniegt arī vairākas atbildes. Jau iepriekš pateicos par veltīto laiku, pūlēm un domām, aizpildot šo anketu!

1. Lūdzu, norādiet aizbildnībā esošā bērna vecumu un traucējumu pakāpi:

- 0-10 11-18
 Viegli Vidēji smagi Smagi Dziļi

2. Lūdzu, norādiet, radniecību ar bērnu:

- Vecvecāks Cits radnieks Sveša persona

3. Lūdzu, norādiet aizbildnībā esošā bērna dzimumu:

- Meitene Zēns

4. Lūdzu, norādiet savu vecumu:

- 18-30 31-40 41-50 Vairāk

5. Vai pirms aizbildnības nodibināšanas Jūs bijāt informēta (-ts) par bērna attīstību?

- Jā Nē Daļēji bija aizdomas par attīstības traucējumiem.

6. Ja pirms aizbildnības nodibināšanas būtu informēta (-ts) par bērna attīstības traucējumiem, tas būtu ietekmējis izvēli kļūt par bērna aizbildni:

- Pilnīgi piekrītu Daļēji piekrītu Daļēji nepiekrītu Pilnīgi nepiekrītu

7. Ar kādām grūtībām saskaraties bērna ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanā:

8. Cik lielā mērā Jūs piekrītat šiem apgalvojumiem, ka:

	Pilnīgi piekrītu	Daļēji piekrītu	Daļēji nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu
Garīgās attīstības traucējumi ir slimība				
Garīgās attīstības traucējumi ir neatgriezeniski intelektuālās darbības traucējumi				
Garīgās attīstības traucējumi ir slimība, ko var ārstēt				
Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem ir iespējams izglītēt				
Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem ir iespējams socializēt sabiedrībā				
Ģimenei ir liela nozīme, lai palīdzētu bērnam attīstīties un socializēties sabiedrībā				
Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem būtu nepieciešams organizēt izglītojošus kursus				

9. Kādas zināšanas Jums būtu nepieciešamas, lai iespējami pilnvērtīgi rūpētos par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem?

Paldies par šīs aptaujas anketas aizpildīšanu!

**Izglītojošo kursu programma
bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem**

Stundu skaits	Tēma	Apgūstamās zināšanas un prasmes	Nodarbību metodes
9	Aizbildnība	<p>Aizbildnības būtība, tās mērķis</p> <p>Savu kā aizbildņa stipro un vājo pušu apzināšanās</p> <p>Aizbildņa tiesības</p> <p>Aizbildņa pienākumi</p> <p>Normatīvo aktu regulējums par aizbildnību</p> <p>Sociālās garantijas</p> <p>Aizbildņa pašizglītošanās nozīme</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Tikšanās ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārstāvi</p> <p>Tikšanās ar sociālā dienesta pārstāvi</p> <p>Tikšanās ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pārstāvi</p>
7	Bērni ar vispārpieņemtajai vecuma normai atbilstošu attīstību	<p>Pirmsskolas vecumposma bērnu fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas attīstība</p> <p>Sākumskolas vecumposma bērnu fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas attīstība</p> <p>Pusaudžu un jauniešu vecumposma bērnu fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Praktiskie uzdevumi</p> <p>Darbs grupās</p>

		attīstība	
10	Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem	<p>Garīgās attīstības traucējumu būtība, cēloņi</p> <p>Garīgās attīstības traucējumu smaguma pakāpes</p> <p>Pirmsskolas vecumposma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas attīstība</p> <p>Sākumskolas vecumposma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas attīstība</p> <p>Pusaudžu un jauniešu vecumposma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem fiziskā attīstība, kognitīvā attīstība, emocionālā attīstība, sociālās jomas attīstība</p> <p>Bērna uzvedības cēloņu atpazīšana</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Praktiskie uzdevumi</p> <p>Darbs grupās</p> <p>Tikšanās ar psihiatru</p>
12	Bērna vajadzības	<p>Bērna izcelsme</p> <p>Bērna traumas, pamešana novārtā, vardarbība</p> <p>Bērna uzvedība, konfliktsituāciju risināšana</p> <p>Bērna pamatvajadzību nodrošināšana</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Videomateriālu analīze</p> <p>Tikšanās ar nodibinājuma „Centrs Dardedze” pārstāvi</p>

		<p>Bērna dienas plāns</p> <p>Ģimenes locekļi bērna audzināšanā</p> <p>Aizbildņa brīvais laiks</p> <p>Audzināšanas metodes</p> <p>Pozitīvās disciplinēšanas metode</p>	<p>Individuālās vizītes mājās</p> <p>Praktiskie uzdevumi</p> <p>Darbs grupās</p>
8	Ģimene	<p>Ģimenes būtība, tradīcijas</p> <p>Bērna ienākšana aizbildņa ģimenē</p> <p>Attiecību veidošana starp aizbildni un bērnu</p> <p>Aizbildņa ģimenes locekļu pieņemšana un attieksme</p> <p>Bērna vecāku iepazīšana</p> <p>Attiecību veidošana ar bērna vecākiem</p> <p>Bērna reakcijas pēc tikšanās ar vecākiem</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Tikšanās ar psihologu</p> <p>Individuālās vizītes mājās</p> <p>Videomateriālu analīze</p> <p>Darbs grupās</p>
10	Izglītība	<p>Bērna attīstībai, veselības stāvoklim atbilstošas izglītības iestādes izvēle</p> <p>Aizbildņa un izglītības iestādes sadarbība</p> <p>Aizbildņa un izglītības iestādes vienotas prasības pret bērnu</p> <p>Aizbildņa praktiskais darbs ar bērnu mājās</p> <p>Pedagoģisko paņēmienu dažādība</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Praktiskie uzdevumi</p> <p>Diskusijas</p> <p>Tikšanās ar speciālās pirmsskolas izglītības iestādes pārstāvi</p> <p>Tikšanās ar speciālās izglītības iestādes pārstāvi</p>
6	Sadarbība	<p>Sadarbības partneri, to kompetence</p>	<p>Tikšanās ar sociālā dienesta pārstāvi</p>

			<p>Tikšanās ar Sociālo pakalpojumu aģentūras pārstāvi</p> <p>Tikšanās ar Krīžu un konsultāciju centra „Skalbes” pārstāvi</p>
8	Sabiedrība	<p>Sociālo prasmju attīstīšana</p> <p>Diskriminācija</p> <p>Aizbildņa un bērna tiesību ievērošana</p> <p>Atbalsta grupas aizbildņiem</p>	<p>Lekcijas</p> <p>Diskusijas</p> <p>Darbs grupās</p> <p>Tikšanās ar vecākiem, kuri arī audzina bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem</p> <p>Tikšanās ar nevalstisko organizāciju pārstāvjiem</p> <p>Tikšanās ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pārstāvi</p>

Ekspertu atzinums par Izglītojošo kursu programmu

S.Vancānes izveidotā materiāla „Izglītojošo kursu programma bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem aizbildņiem” novērtējums.

Ekspertu vērtējumam izvirzītie kritēriji:

1. Izglītojošo kursu programma ir aktuāla aizbildņiem, kuri audzina bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem.
2. Izglītojošo kursu programmas saturs ir sistemātisks un kursiem paredzētais laiks ir pietiekošs.
3. Apgūstamās zināšanas ir daudzveidīgas un piemērotas paredzētajai auditorijai.
4. Paredzēta iespēja apgūt praktiskās iemaņas.
5. Nodarbības metodes ir piemērotas, lai sekmīgi apgūtu paredzētās zināšanas un prasmes.

Lūgums katru kritēriju novērtēt pēc 5 ballu sistēmas:

5 balles: bez pretenzijām,

4 balles: niecīgas pretenzijas,

3 balles: ir pretenzijas, bet kopumā pieņemami,

2 balles: ir nopietnas pretenzijas, uzdevumu nepieciešams pārveidot,

1 balle: uzdevums tādā veidā nav pieņemams.

1. Eksperta novērtējuma tabula

Uzdevuma kārtas nr.	Novērtējums ballēs	Novērtējuma komentārs (ja zemāks par 4)
1.	5	-
2.	4	Paredzēt vairāk nodarbību skaitu praktisko iemaņu apgūšanai.
3.	5	-
4.	5	-
5.	4	Ieplānot vairāk praktiskās nodarbības, sadarbojoties ar kompetentām iestādēm.

2. Eksperta novērtējuma tabula

Uzdevuma kārtas nr.	Novērtējums ballēs	Novērtējuma komentārs (ja zemāks par 4)
1.	5	-
2.	4	Nepieciešams ilgāks laiks.
3.	5	-
4.	5	-
5.	4	Dažādot metodes.

3. Eksperta novērtējuma tabula

Uzdevuma kārtas nr.	Novērtējums ballēs	Novērtējuma komentārs (ja zemāks par 4)
1.	5	-
2.	4	Praktiskajām nodarbībām paredzēt ilgāku stundu skaitu.
3.	5	-
4.	5	-
5.	5	-

Ekspertu novērtējumu apkopojumu tabula

Uzdevumu kārtas nr.	Ekspertu novērtējumi ballēs			Ballu kopskaits	Vidējais ballu skaits
	I	II	III		
1.	5	5	5	15	5
2.	4	4	4	12	4
3.	5	5	5	15	5
4.	5	5	5	15	5
5.	4	4	5	13	4